



Valsts aizsardzības mācība

Specializētā kursa programmas paraugs
vispārējai vidējai izglītībai

Jaunsardzes centrs
sadarbībā ar Valsts izglītības satura centru
un Aizsardzības ministriju

Rīga, 2020

Valsts aizsardzības mācība

Specializētā kursa programmas paraugs vispārējai vidējai izglītībai

Specializētā kursa programmas parauga saturu izstrādāja un sagatavoja publicēšanai **Guntars Kukuļinskis**.

Specializētā kursa programmas parauga izstrādē piedalījās starpresoru darba grupa:

Ieva Bērziņa, Nacionālā aizsardzības akadēmija

Valdis Kuzmins, Nacionālā aizsardzības akadēmija

Sandra Falka, Valsts izglītības satura centrs

Una Gūtmane, Jaunsardzes centrs

Jānis Dambergs, Instruktoru skola

Jaunsargu instruktori,

biedrība “Latvijas Pilsoniskā alianse”, un

biedrība “Sabiedrība par atklātību – Delna”.

Vāka foto: **Armīns Janiks**, Aizsardzības ministrija.

Jaunsardzes centrs izsaka pateicību Valsts izglītības satura centram, kā arī visām Latvijas izglītības un aizsardzības sektora iestādēm, kas piedalījās mācību satura aprobācijā.

ISBN 978-9934-8733-3-1

Saturs

Ievads	4	Specializētā kursa programmas moduļi.....	22
Kursa programmas struktūra	4	1. Pilsoniskā aktivitāte valsts drošības kontekstā.....	23
Mācību satura un pieejas akcenti.....	5	2. Noturība krīzes situācijās un vadība.....	29
Kursa mērķis un uzdevumi	8	3. Valsts aizsardzības iemaņas.....	33
Mācību saturs	9	Pielikumi.....	43
Mācību sasniegumu vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni	12	Mācību priekšmetu kursu programmu paraugos lietotie kodi.....	43
Vērtēšanas pieeja un pamatprincipi.....	12	Specializētajā kursā plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti.....	44
Vērtēšanas saturs, kritēriji, formas un metodiskie paņēmieni	14	Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti caurviju prasmēs, beidzot vidējās izglītības pakāpi	47
Ieteikumi mācību darba organizācijai	15	Skolēnam attīstāmie ieradumi specializētajā kursā.....	49
Starppriekšmetu saikne / Satura starpdisciplināritāte	15	Mācību satura apguvei izmantojamie mācību līdzekļi un resursi.....	50
Stundu sadalījums / grafiks.....	17	Specializētā kursā programmā lietotie saīsinājumi	52
Dažādas mācību darba organizācijas formas	19		
Mācību satura apguves norise.....	20		

Ievads

Kursa programmas struktūra

Valsts aizsardzības mācības specializētā kursa (turpmāk – VAM kursa) programmas paraugs ir izstrādāts saskaņā ar visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas ieviešanu Latvijā. Programma iedzīvina Saeimas 2018. gada 7. jūnija lēmumu “Par valsts aizsardzības mācības iekļaušanu valsts vidējās izglītības standartā” un palīdz skolotājiem īstenot Ministru kabineta 2019. gada 3. septembra noteikumus Nr. 416 “Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem” (turpmāk – standarts) noteiktos plānotos skolēnam sasniedzamos rezultātus Veselības, drošības un fiziskās aktivitātes mācību jomā un Sociālā un pilsoniskā mācību jomā.

Aizsardzības ministrija ir atbildīgā valsts pārvaldes institūcija, kas koordinē visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas ieviešanu, sniedzot atbalstu Izglītības un zinātnes ministrijai ieviest valstiskuma pamatu pasniegšanu Latvijas skolās un sabiedrības izglītošanu, kas ir viens no visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas ieviešanas pamatdarbības virzieniem¹. VAM kursa programmas īstenošanu mācību iestādē koordinē un realizē Jaunsardzes centrs.

Programmā iekļauti:

- kursa mērķis un uzdevumi;
- mācību saturs;
- mācību sasniegumu vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni;
- mācību satura apguves norise;
- ieteikumi mācību darba organizācijai.

Katram programmas modulim piedāvāti gan plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti, gan to apguvei paredzētais aptuvenais laiks, izmantojamās mācību metodes un nepieciešamie mācību līdzekļi. Mācību satura apguvei izmantojamo mācību līdzekļu apkopojošs uzskaitījums pievienots 5. pielikumā. Valsts aizsardzības prasmju apguvei nepieciešamos specifiskos materiāltehniskos līdzekļus nodrošina Jaunsardzes centrs.

Programmā mācību saturs ir veidots atbilstoši standartā noteiktajiem Veselības, drošības un fiziskās aktivitātes mācību jomas un Sociālās un pilsoniskās mācību jomas plānotajiem skolēnam sasniedzamajiem rezultātiem, no tiem atvasinot VAM kursā apgūstamos plānotos skolēnam sasniedzamos rezultātus optimālajā mācību satura apguves līmenī.

Mācību satura apguves norisē parādīts, kā pakāpeniski tiek sasniegtas standarta prasības zināšanu apgūvē, izpratnes veidošanā, kā arī prasmju un vērtībās balstītu ieradumu attīstīšanā. Ieteicamā mācību satura apguves norise veidota ar detalizētiem moduļiem. Katrā modulī ir norādīti plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti, to skaitā – ziņas (apraksta nozīmīgākās moduļa apguves rezultātā iegūtās zināšanas un izpratni par mācību jomas lielajām idejām), prasmes (skolēna iegūto zināšanu demonstrācija praktiska darbībā), ieradumi (kas balstīti vērtībās un veido skolēna tikumus) un kompleksi sasniedzamie rezultāti (raksturo skolēna spēju koordinēti lietot zināšanas, prasmes un ieradumus jaunās, neierastās situācijās). Katra moduļa ietvarā iekļautas arī nozīmīgākās skolēna darbības, kuras nepieciešamas šo rezultātu sasniegšanai.

¹ Aizsardzības ministrijas 2019. gada informatīvais ziņojums “Par visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas ieviešanu Latvijā” Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40462120>

Programma veidota, paredzot, ka kursa apguvei vidējās izglītības pakāpē divos secīgos mācību gados tiks atvēlētas kopā 140 mācību stundas. Taču skolai, rakstiski saskaņojot ar Jaunsardzes centru, ir iespējams mainīt (palielināt vai samazināt) mācību stundu skaitu kursā, nesamazinot to vairāk par 15%. Jaunsardzes centra ieteikumus mācību darba organizācijai skatīt programmas sadaļās “Ieteikumi mācību darba organizācijai” un “Mācību satura apguves norise”.

Programmas paraugam ir ieteikuma raksturs. Skolotāji var izmantot šo programmu vai arī pēc šī parauga izstrādāt savu programmu, to rakstiski saskaņojot ar Jaunsardzes centru.

Jāņem vērā, ka pirmajos programmas realizācijas gados (līdz 2024. gada 1. septembrim), uzsākot pilnveidotā mācību satura un pieejas apgūšanu, VAM kursu sāks mācīties skolēni, kuri vēl nebūs pilnībā sasnieguši pilnveidotajā valsts pamatizglītības standartā iekļautos sasniedzamos rezultātus. Šajā laikā papildu uzmanība jāpievērš skolēnu vispārīgajām jeb caurviju prasmēm, tostarp kritiskās domāšanas un problēmrisināšanas, pašvadītas mācīšanās un sadarbības prasmju sekmēšanai.

Sekmīgai VAM kursa programmas uzsākšanai ir būtiski, lai skolēniem, mācoties pamatskolā, būtu bijusi iespēja:

- regulāri nodarboties ar fiziskām aktivitātēm ārā apstākļos, piedalīties pārgājienos, veicot soļošanas, komunikācijas un sadarbības vingrinājumus un pārvarot šķēršļus;
- konstruēt zināšanas un veidot izpratni par veselīga dzīves veida paradumiem, izvērtēt un lietot fiziskām aktivitātēm piemērotu apģērbu un apavus gan telpās, gan ārā;
- pakāpeniski veidot izpratni par valstiskām vērtībām dažādos kontekstos, iedziļināties un, ievērojot pieklājību, toleranci un pašcieņu, diskutēt par dažādiem pretrunīgiem sabiedriskiem, politiskiem un vēstures jautājumiem;

- pārvaldīt savas domas, emocijas un uzvedību saspringtās un strīdīgās situācijās.

Mācību satura un pieejas akcenti

Vispārējās vidējās izglītības satura īstenošanas mērķis ir lietpratīgs skolēns, kurš apzinās savas personiskās spējas un intereses mērķtiecīgai personiskās un profesionālās nākotnes veidošanai, kurš ciena sevi un citus, padziļina zināšanas, izpratni, prasmes un turpina nostiprināt vērtības un tikumus atbilstoši saviem nākotnes mērķiem, atbildīgi, inovatīvi un produktīvi darbojas paša, ģimenes, labklājīgas un ilgtspējīgas Latvijas valsts un pasaules veidošanā. Vidējās izglītības pakāpes loma ir rast iespēju skolēniem un audzēkņiem mācīties, iedziļinoties mācību procesā atbilstoši viņu interesēm un nākotnes mērķiem.

Lietpratība jeb kompetence ir indivīda spēja kompleksi lietot zināšanas, prasmes un paust attieksmes, risinot problēmas reālās dzīves mainīgās situācijās. Tā ir spēja adekvāti izmantot mācīšanās rezultātu noteiktā kontekstā (izglītības, darba, personiskajā vai sabiedriski politiskajā). Lietpratība ir kompleksa – tā ietver zināšanas, izpratni, prasmes un vērtībās balstītus ieradumus.

Lai katrā mācību priekšmetā un kursā ikvienam skolēnam nodrošinātu mūsdienīgas lietpratības izglītību, būtiski ikvienam skolotājam neatkarīgi no mācību priekšmeta plānot un vadīt skolēna mācīšanos, izvirzot skaidrus sasniedzamos rezultātus, izvēloties atbilstošus un daudzveidīgus uzdevumus, sniedzot atbalstošu un attīstošu atgriezenisko saiti un iespēju mācīties iedziļinoties – skaidrot darbību gaitu, domāt par mācīšanos un sasniegto rezultātu; veidot fiziski un emocionāli drošu mācību vidi; regulāri sadarboties ar kolēģiem, kopīgi plānojot mācību satura īstenošanu un sekojot katra skolēna attīstības dinamikai; un veikt nepieciešamos uzlabojumus mācību procesā, ņemot vērā katra skolēna individuālās mācīšanās un attīstības vajadzības.

Mācīšanās mērķu sasniegšanai skolotāji izmanto daudzveidīgas mācību organizācijas formas atbilstoši skolēna mācīšanās vajadzībām, optimālā mācību satura apguves līmeņa rezultātu sasniegšanai nozīmīgu daļu laika mācību procesā atvēlot mērķtiecīgi atbalstītam skolēna patstāvīgajam – pētnieciskajam, sabiedriskajam vai jaunrades – darbam. Vidējās izglītības pakāpē skolotājiem svarīgi rosināt skolēnus laikus un mērķtiecīgi apzināties savas intereses, turpmāko studiju un profesionālās darbības virzienus un iespējas, mācību procesā piedāvājot daudzveidīgas darbības un karjeras izglītības pieredzi.

Valsts aizsardzības mācība iekļaujas Veselības, drošības un fiziskās aktivitātes mācību jomā un Sociālā un pilsoniskā mācību jomā. Abu šo jomu svarīgākie akcenti ir:

- Izpratne, ka fiziski un garīgi vesels indivīds, kurš izjūt harmoniju starp visām savas attīstības jomām (fizisko, sociālo un garīgo) un iespējām sasniegt sev izvirzītos mērķus noteiktajos dzīves apstākļos, ir pamats labklājīgas un ilgtspējīgas Latvijas valsts un pasaules veidošanai.
- Pašvadīta un mērķtiecīga rīcība, izvērtējot savas rīcības iespējas un sekas, spēja kritiski domāt un pieņemt lēmumus, kā arī rīkoties riska situācijās veido indivīda dzīves kvalitāti un valsts nākotni.
- Būtiska ir iepriekš uzkrātā pieredze, kas tiek iegūta mijiedarbībā ar sociālās vides nosacījumiem. Analizēt rīcību un sekas dažādās vēstures situācijās, apzinoties, ka katra indivīda zināšanas par valsts aizsardzību, sagatavotība un rīcība ietekmē valsts drošību. Visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas kopīgais mērķis ir valsts attīstība un drošība. Skolēns, kurš apguvis sadarbību un apzinās

tās ietekmi uz kopīgu mērķi, ir motivēts saprast, kā viņa rīcība ietekmē citus sistēmas elementus. Šāds skolēns karjeras izvēlē redzēs tālāk par sevi izvēlēto darba vietu, iestādi vai uzņēmumu². Stipras valsts pamats ir iedzīvotāju izpratne par valstiskām vērtībām – valstsgriba, lepnums par nacionālo identitāti un piederību valstij, vienota izpratne par Latvijas vēsturi un to veidojošām vērtībām. Valsts aizsardzības koncepcija nosaka, ka Latvijas tautas saliedētība, griba un apvienošanās kopīgam pretošanās mērķim ir neatņemama, vēsturiski izveidojusies Latvijas nacionālās identitātes un pilsoniskās pašapziņas izpausme, kas veido unikālu un stipru pamatu valsts aizsardzībai pret jebkāda veida agresoru³.

Apziņa un sapratne, ka visaptveroša valsts aizsardzība skar plašu valsts un sabiedrības attiecību spektru, kas ietekmē sabiedrības gribu aizstāvēt valsti, pārsniedz militāro risinājumu robežas, piemēram, politiskā uzticēšanās, starpetniskā saliedētība, sabiedrības vērtību sistēma un citi. Visaptverošas valsts aizsardzības sistēmā vienlīdz svarīgi ir gan militārie, gan civilie aspekti un to integrēts pielietojums, tāpēc ir nepieciešama valsts aizsardzības prasmju apguve, lai vispārējās vidējās izglītības lielās idejas, kompetences un sasniedzamie rezultāti nostiprinātos gribā un spējā aizstāvēt savu valsti – Latviju.

Valsts aizsardzības mācības kursa apgūvē svarīgi ņemt vērā šādus mācību satura un pieejas akcentus:

- VAM kursa norise jāplāno tā, lai pēc katras nodarbību dienas skolēniem būtu pietiekams laiks reflektēt par iegūtajām zināšanām un prasmēm, kā arī salīdzināt un nostiprināt tās citu mācību jomu ietvaros. Līdz ar to tiek nodrošināta nesasteigta sasniedzamo rezultātu pakāpeniska apguve, lai skolēni varētu

² Bērziņa, I. Visaptverošas valsts aizsardzības psiholoģiskā dimensija. <https://www.mod.gov.lv/lv/nozares-politika/visaptverosa-aizsardziba/sabiedribas-vienotiba-un-psihologiska-noturiba-0>

³ Valsts aizsardzības koncepcija 2016. <https://likumi.lv/ta/id/282964-par-valsts-aizsardzibas-koncepcijas-apstiprinasanu>

analizēt, izprast un, iesaistoties pārrunās ar draugiem un ģimeni, nostiprināt pārliecību, ka valsts labklājību veido katra indivīda attieksme un rīcība. Tāpat skolēniem tiek atvēlēts laiks individuāli un patstāvīgi analizēt iegūtās prasmes, veidojot atbildīgu attieksmi pret Latviju un veicinot jauniešu psiholoģisko noturību iespējamās apdraudējuma situācijās.

- VAM kursa saturs ir balstīts visaptverošas valsts aizsardzības sistēmā, ka valsts aizsardzība tikai ar militāriem līdzekļiem vairs neaptver visas hibrīdapdraudējumu šķautnes, līdz ar to jāveido pamats jauniešu un valsts institūciju savstarpējai uzticībai un partnerībai. VAM kursa norisē būtiska ir izglītības iestādes un Jaunsardzes centra cieša sadarbība, proti, skolotājs vispārējās izglītības sistēmas ietvaros, ievērojot skolas vērtības, tradīcijas un noteikumus, īsteno aizsardzības nozares atbalstīto VAM kursa programmu, kurai specifiskos mācību materiālus un līdzekļus nodrošina Jaunsardzes centrs.
- Valsts aizsardzības mācībā tiek nodrošināta divu mācību jomu – Veselības, drošības un fiziskās aktivitātes un Sociālās un pilsoniskās – mijiedarbība. Skolēni, pielietojot esošās zināšanas, modelē vēsturiskus notikumus, kurus salīdzina aktuālo situāciju Latvijā, Eiropā un pasaulē, secinot, ka krīzes situācijā nepieciešamas valsts aizsardzības iemaņas un aktīva pilsoniska rīcība. Valsts aizsardzības prasmju apguvi ļoti svarīgi ir organizēt kā aktīvu mācību procesu ar uzsvaru uz praktisko iemaņu apguvi autentiskā vidē ārpus klases telpām, apvidū piedaloties un organizējot dažādus fiziskus, taktiskus un vadības uzdevumus, tādējādi dodot skolēnam iespēju gan novērot procesus, gan piedāvāt savus risinājumus.

Kursa mērķis un uzdevumi

Valsts aizsardzības mācības specializētā kursa programmā iekļauti Veselības, drošības un fiziskās aktivitātes mācību jomā un Sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā ietvertie apguves mērķi un sasniedzamie rezultāti.

Veselības, drošības un fiziskās aktivitātes mācību jomā skolēns ikdienā apzināti rīkojas saskaņā ar veselīga dzīvesveida ieradumiem; patstāvīgi un atbildīgi izvēlas un iesaistās fiziskajās aktivitātēs; izvirza un īsteno sev nozīmīgus prasmju un fiziskās sagatavotības izaugsmes mērķus; lieto un izvērtē efektīvākos taktiskos risinājumus un stratēģijas individuālajās un komandas fiziskajās aktivitātēs; identificē apdraudējumus un riskus dažādās vidēs un situācijās, tajā skaitā valsts drošības apdraudējuma gadījumā; izprot savus pienākumus, tiesības un iespējamo rīcību visaptverošas valsts aizsardzības kontekstā; veic preventīvus drošības pasākumus un identificē drošas rīcības soļus, izvēloties piemērotākās problēmrisināšanas stratēģijas.

Sociālajā un pilsoniskajā jomā skolēns skaidro pasaules notikumus, to cēloņsakarības un idejisko pamatu pagātnē un tagadnē; pauž savu attieksmi pret sabiedriskajiem, ekonomiskajiem, politiskajiem procesiem un atbildīgi iesaistās tajos; pieņem lēmumus, kas saistīti ar karjeru un nākotnes iespējām un pozitīvi ietekmē labklājību lokāli un globāli; pamana netaisnību un rīkojas tā, lai to novērstu; ar cieņu un izpratni izturas pret sabiedrības daudzveidības izpausmēm.

VAM kursa mērķis ir veidot aktīvu, mobilu un rīkoties spējīgu sabiedrības locekli, kurš grib un spēj aizstāvēt sevi, līdzcilvēkus un Latviju krīzes gadījumā, savukārt mērķa sasniegšanai ir izvirzīti sekojoši uzdevumi:

- attīstīt uz pilsoniskām vērtībām un uz pilsonisko apziņu balstītu Latvijai piederīgu personību, kas aktīvi līdzdarbojas un iesaistās politiskajā un sabiedriskajā dzīvē;
- attīstīt un veidot izpratni par valsts aizsardzības prasmēm;
- patstāvīgi pilnveidot savu fizisko sagatavotību (t. sk. veicot specifiskus militāros vingrinājumus);
- pilnveidot zināšanas un prasmes, kas dod iespēju izglītības turpināšanai un karjeras veidošanai valsts aizsardzībā;
- veicināt skolēnu interesi par dienestu Nacionālajos bruņotajos spēkos, militāro specialitāšu daudzveidību⁴.

⁴ Ministru kabineta 2019. gada 3. septembra noteikumi Nr. 416 "Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem", 9. pielikums.

Mācību saturs

Tāpat kā pamatizglītībā, arī vidējās izglītības pakāpē mācību saturs ir veidots fokusējoties uz skolēnam būtiskāko, lai veidotos lietpratība (kompetence) kā komplekss skolēna mācīšanās rezultāts ilgākā laika periodā. Mācību saturs ir organizēts saskaņā ar mācību satura būtiskākajiem pamatjēdzieniem jeb lielajām idejām, kas skolēnam jāapgūst, lai veidotos vienota izpratne par apkārtējo pasauli un sevi tajā. Lielās idejas veido obligātā mācību satura strukturālo ietvaru; atbilstoši tām aprakstītas prasības mācību satura apguvei jeb plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti.

Veselības, drošības un fiziskās aktivitātes mācību jomas saturs ir strukturēts 3 lielajās idejās, kuras tiek kopīgi attīstītas visos veselības, drošības un fiziskās aktivitātes mācību jomasursos. Savukārt Sociālās un pilsoniskās jomas saturs ir strukturēts 6 lielajās idejās. Katra lielā ideja standartā ir sadalīta apakšnodaļās un satur kompleksus sasniedzamos rezultātus. Sasniedzamie rezultāti formulēti no skolēna pozīcijām, akcentējot likumsakarības un skolēnam nozīmīgus mērķus.

Lielās idejas palīdz skolēnam uztvert apkārtējo pasauli un kopsakarības, ļauj fokusēties uz būtiskāko un, jau no pirmsskolas pēctecīgi attīstot izpratni, skaidri saprast, ko viņš mācās un kur viņam šīs zināšanas un prasmes noderēs. Lielās idejas ir ietvars, kas ļauj gan skolēnam, gan skolotājam pievērst uzmanību galvenajam.

Veselības, drošības un fiziskās aktivitātes mācību jomas lielās idejas, par kurām skolēns veido izpratni VAM kursā:

- Lielā ideja *Regulāras, sistemātiskas un daudzveidīgas fiziskās aktivitātes ir fiziskās veselības, emocionālās labklājības un veselīga dzīvesveida paradumu pamatā* (VSK.F.Li.1.) – skolēns, aktīvi darbojoties gan telpās, gan ārā apstākļos, kombinē, savieno un izpilda dažādus fiziskos vingrinājumus ar militāru ievirzi, pilnveido savu sagatavotību un darbaspējas aizsardzības

jomā. Novērtējot sasniegtos rezultātus, plāno regulāras fiziskās aktivitātes snieguma uzlabošanai. Individuāli un grupā darbojas daudzveidīgās ārā aktivitātēs ar militāro inventāru, veic dažādas sarežģītības pakāpes uzdevumus, pārnesot un pielietojot sportā apgūtos fiziskos vingrinājumus, tos efektīvi kombinējot ar militārajiem taktiskajiem elementiem.

- Lielā ideja *Fiziskā aktivitāte ir priekšnosacījums labai fiziskai un garīgai veselībai* (VSK.F.Li.2.) – skolēns apzinās veselīga dzīvesveida un apkārtējās vides saglabāšanas nozīmi savas dzīves kvalitātes uzturēšanā. Rūpējoties par savu ārieni, izpildot dažādus ierindas paņēmienus gan individuāli, gan vienības sastāvā, attīsta pašdisciplīnu, nostiprina staltu stāju un iznesību. Izvirzīto mērķu sasniegšanai, militāros vingrinājumus kombinē ar daudzveidīgām fiziskām aktivitātēm un nostiprina psiholoģisko noturību, riska domāšanu krīzes apstākļos.
- Lielā ideja *Drošību un veselību ietekmē gan paša izsvērti lēmumi, apzinoties varbūtējos riskus un izvērtējot savu rīcību, gan gatavība atbilstoši reaģēt negaidītās un nepazīstamās situācijās* (VSK.F.Li.3.) – skolēns, apgūstot dažādas unikālas militārās iemaņas, veido un attīsta izpratni par dzīvē un krīzes situācijās noderīgām prasmēm, kuras izmantojamas arī valsts aizsardzībā. Attīsta, praktizē un nostiprina spēju novērtēt apstākļus un varbūtējos riskus, analizēt situāciju un reaģēt negaidītās un nepazīstamās situācijās. Apgūstot drošības noteikumus un darbojoties ar ieročiem drošā, atbildīgā un disciplinētā veidā, nostiprina pašdisciplīnu, precizitāti un spēju darboties spriedzes apstākļos. Atbildīgi izvērtējot situāciju, ievērojot drošību, vingrinājumu laikā pieņem lēmumus, no kuriem atkarīgi visi komandas biedri. Apzinās noteikumu nepieciešamību un sekas,

ja noteikumi netiek ievēroti. Spēj reagēt un rīkoties dzīvībai kritiskās situācijās, sniegt pirmo palīdzību un nodrošināt cietušā aprūpi.

Sociālās un pilsoniskās mācību jomas lielās idejas, par kurām skolēns veido izpratni VAM kursā, ir šādas:

- Lielā ideja *Indivīds apzinās sevi kā daļu no sabiedrības – sadarbojoties var izdarīt vairāk un efektīvāk, kopīgi ir iespējams ietekmēt procesus* (VSK.S.Li.1.) – skolēns analizē politiskās dzīves ēnas puses – korupciju, valsts sagrābšanu, politikas un biznesa saaugšanu, manipulāciju ar sabiedrību. Diskutē par to, kādā veidā pilsoniskais patriotisms var mazināt šīs negatīvās parādības. Apzinās savu vērtību sistēmu. Attīsta pašrefleksijas iemaņas, lai vērtētu interneta lietošanas ieradumus, atpazīst manipulatīvus paņēmienus sociālajos medijos. Iepazīst karavīru ikdienu un apzinās karjeras izvēles iespējas. Apzinās, ka karavīra vērtības, balsta karavīra tiekšanos pretī pilnībai un augstākajiem mērķiem dzīvē: pašizliedzība, drosmē, taisnīgums, cieņa, uzticamība un mīlestība, sakrīt ar sabiedrības interesēm un valsts varenumu.
- Lielā ideja *Latvijas demokrātiju un tiesiskumu nodrošina lokālu interešu un starptautisku attiecību mijiedarbība* (VSK.S.Li.2.) - skolēns analizē savu lomu sabiedrībā un salīdzina Latvijas vēstures piemērus, kur jaunieši ir nosargājuši Latvijas neatkarību. Diskutē par Latvijas valsts vērtībām un katra indivīda ētiskām normām, kuras stiprina latviskumu. Analizējot praktiskus piemērus un sadarbojoties situāciju simulācijas spēlēs, salīdzina un analizē jauniešu uzvedību, motīvus un emocijas vēsturē un šodien, cīnoties par Latvijas neatkarību, aizstāvēt savu ģimeni, valsti un nāciju. Analizē mūsdienu jauniešu ieradumu veidošanos, kuri atbilst patriotiskai rīcībai un

mīlestībai pret Latviju. Diskutē par pilsoņu pienākumiem un politisko līdzdalību sabiedrisku lēmumu ietekmēšanā.

- Lielā ideja *Apzinoties un iepazīstot kultūru daudzveidību un globalizācijas procesus, izprotot dažādu kultūru atšķirības un konfliktus, rodas cieņa starpkultūru saskarsmē* (VSK.S.Li.4.) - skolēns padziļina izpratni un diskutē par bruņotu konfliktu vešanas noteikumu nepieciešamību un nozīmi, kā arī analizē to ietekmi uz karadarbību. Izzina Latvijas kultūrvēsturisko mantojumu un nepieciešamību to saglabāt arī krīzes situācijās. Militāro konfliktu kontekstā diskutē par ētiskām problēmām saistībā ar kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu.
- Lielā ideja *Laika gaitā sabiedrība cilvēku daudzveidīgas darbības un citu cēloņu ietekmē piedzīvo pārmaiņas* (VSK.S.Li.5.) – skolēns, analizējot Latvijas jauniešu rīcības piemērus dažādos Latvijas valsts laika posmos, skaidro, kā patriotisms un mīlestība pret Latviju ietekmē jauniešu un sabiedrības mijiedarbību. Apzinās sekas un analizē vēsturiskus notikumus, kuros Latvijas jaunieši nesagatavoti, bet patriotisku jūtu vadīti aizstāvēja Latviju. Izprot valsts gribu, solidaritāti un demokrātiju kā vērtību katra iedzīvotāja ikdienas gaitās un priekšnosacījumu Latvijas nācijas varenam. Latvijas valsts veidošanās, neatkarības zaudēšana un atgūšana liecina par vērtībām sabiedrībā un sabiedrības attīstību.

Standartā plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti mācību jomā un no tiem atvasinātie sasniedzamie rezultāti programmā ir kompleksi – galarezultāts veidojas darbībā, kura ietver gan vienas vai vairāku mācību jomu zināšanas, izpratni un prasmes, gan caurviju prasmes, gan vērtībās balstītus ieradumus. Viens no skolotāja uzdevumiem ir visu to attīstīt.

Kursā plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti saskaņā ar standartu⁵ iekļauti programmas 2. pielikumā.

Caurviju prasmju apguve ir nozīmīgs priekšnoteikums dziļākas izpratnes veidošanai VAM, kura ir daļa no visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas. VAM ir piemērots konteksts, lai veicinātu pilsonisko līdzdalību, sadarbību, kritisko domāšanu un problēmrisināšanu riska apstākļos, kā arī pašvadītu mācīšanos. Tādējādi rodas priekšnoteikumi skolēnam nozīmīgu ieradumu veidošanā, piemēram, “Apzināt mīlestību pret Latviju un apvienot spēkus, lai veidotu valsti stipru”.

Standartā plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti caurviju prasmēs, beidzot vispārējās vidējās izglītības pakāpi, iekļauti programmas 3. pielikumā.

Skolēnam attīstāmie ieradumi Valsts aizsardzības mācībā vispārējās vidējās izglītības pakāpē optimālajā apguves līmenī iekļauti programmas 4. pielikumā.

⁵ Ministru kabineta 2019. gada 3. septembra noteikumi Nr. 416 “Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem”, 9. pielikums.

Mācību sasniegumu vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni

Vērtēšanas pieeja un pamatprincipi

Viens no svarīgākajiem priekšnoteikumiem, īstenojot mūsdienīgu izglītību, kuras rezultāts ir patiesa izpratne, spēja izmantot skolā apgūto neierastās situācijās un lietpratība, ir esošās vērtēšanas prakses pārvērtēšana, atbilstoši saskaņojot vērtēšanas mērķi, formu un saturu.

Vērtēšanas uzsvars mainās no skolēna mācību sasniegumu novērtēšanas uz vērtēšanu, lai uzlabotu mācīšanos. Vērtēšana, lai uzlabotu mācīšanos, ir efektīvas atgriezeniskās saites sniegšana skolēnam, dodot viņam iespēju un laiku uzlabot sniegumu atbilstoši plānotajiem sasniedzamajiem rezultātiem un vērtēšanas kritērijiem.

Vērtēšana primāri ir neatņemama mācīšanās sastāvdaļa, kas gan skolotājam, gan skolēnam ļauj plānot uzlabojumus mācību procesā, tā nav tikai vērtējuma izlikšana.

Vērtēšanas uzsvaru maiņa ir svarīga arī skolas līmenī. Kļūst nozīmīgi veidot sistēmas, kuras ļauj sekot līdzi katra skolēna izaugsmei un sniegt atbalstu tieši tajā laikā un vietā, kad un kur tas ir nepieciešams.

Vērtēšanai standartā ir noteikti šādi pamatprincipi:

- Sistēmiskuma princips – mācību snieguma vērtēšanas pamatā ir sistēma, kuru raksturo regulāru un pamatotu, noteiktā secībā veidotu darbību kopums.
- Atklātības un skaidrības princips – pirms mācību snieguma demonstrēšanas skolēnam ir zināmi un saprotami plānotie sasniedzamie rezultāti un viņa snieguma vērtēšanas kritēriji.
- Metodiskās daudzveidības princips – mācību snieguma vērtēšanai izmanto dažādus vērtēšanas paņēmienus.

- Iekļaujošais princips – mācību snieguma vērtēšana tiek pielāgota ikviena skolēna dažādajām mācīšanās vajadzībām, piemēram, laika dalījums un ilgums, vide, skolēna snieguma demonstrēšanas veids, piekļuve vērtēšanas darbam.
- Izaugsmes princips – mācību snieguma vērtēšanā, īpaši mācīšanās posma noslēgumā, tiek ņemta vērā skolēna individuālā mācību snieguma attīstības dinamika.

Vērtēšanas norises laiku mācību procesā un biežumu, saturu, uzdevuma veidu, vērtēšanas formu un metodiskos paņēmienus, vērtēšanas kritērijus, vērtējuma izteikšanas veidu un dokumentēšanu izvēlas atbilstoši vienam no trim vērtēšanas mērķiem – diagnosticējošā, formatīvā vai summatīvā vērtēšana. Informācija par tiem ir apkopota 1.tabulā “Vērtēšanas veidi un aspekti”.

1.tabula “Vērtēšanas veidi un aspekti”

Vērtēšanas veidi Vērtēšanas aspekti	Diagnosticējošā vērtēšana	Formatīvā vērtēšana	Summatīvā vērtēšana
Vērtēšanas mērķi	Noteikt skolēna apgūtās zināšanas, izpratni, prasmes, vērtībās balstītus ieradumus un kompleksus sasniedzamos rezultātus (turpmāk – plānotos skolēnam sasniedzamos rezultātus) mācību procesa plānošanai un pilnveidei, piemēram, turpmāko plānoto skolēnam sasniedzamo rezultātu precizēšanai, mācību uzdevumu izvēlei.	Noteikt skolēna apgūtos sasniedzamos rezultātus atgriezeniskās saites sniegšanai skolēnam un skolotājam, lai uzlabotu skolēna sniegumu un plānotu turpmāko mācību procesu. Veicināt skolēna mācību motivāciju attīstīt pašvadītas mācīšanās prasmes, iesaistot viņu vērtēšanas procesā.	Noteikt skolēna apgūtos sasniedzamos rezultātus mācību rezultāta novērtēšanai un dokumentēšanai. Summatīvās vērtēšanas rezultātus var izmantot arī, piemēram, lai uzlabotu skolēna sniegumu, izvērtētu mācību procesā izmantotās metodes, pieņemtu lēmumus par turpmāko darbu.
Norises laiks mācību procesā un biežums	Ieteicams veikt temata, mācību kursa vai mācību gada sākumā.	Veic mācību procesa laikā. Skolotājs to organizē pēc nepieciešamības.	Veic mācīšanās posma, piemēram, temata, vairāku tematu vai temata loģiskās daļas, mācību gada, izglītības posma vai pakāpes, noslēgumā.
Vērtēšanas saturs	Saturu veido iepriekšējā mācīšanās posmā plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti, kuri nepieciešami turpmākā mācību satura apguvē.	Saturu veido plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti mācīšanās posma laikā.	Saturu veido plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti mācīšanās posma noslēgumā.
Vērtēšanas uzdevumu veidi	Uzdevuma veidu skolotājs izvēlas atbilstoši plānotajam skolēnam sasniedzamajam rezultātam. Tas var būt, piemēram, atbilžu izvēles vai īso atbilžu uzdevums, esejas tipa uzdevums, uzdevums, kurā skolēns var demonstrēt savu sniegumu darbībā vai izstrādājot produktu.		
Vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni	Mutiski, rakstiski, praktiski vai kombinēti. Novērošana, saruna, aptauja, uzdevumu risināšana, darbs ar tekstu, pētnieciskais darbs, praktiskais darbs, demonstrējums, vizualizēšana, eseja, projekts, diskusija, u. c.		
Vērtēšanas kritēriji, to izveide	Kritēriji nepieciešami vērtēšanas objektivitātes nodrošināšanai. Kritērijus izstrādā skolotājs atbilstoši plānotajam skolēnam sasniedzamajam rezultātam, vērtēšanas formai un metodiskajam paņēmenam. Kritēriju izstrādē un vērtēšanā var iesaistīt skolēnus, lai pilnveidotu skolēna pašvadītas mācīšanās prasmes.		
Vērtējuma izteikšanas veids un dokumentēšana	Vērtējumu izsaka, dokumentē un komunicē atbilstoši mērķauditorijai (piemēram, skolēns, kolēģis, atbalsta personāls, skolas vadība, vecāks), lai mērķtiecīgi atbalstītu skolēna mācīšanos un sekotu līdz skolēna sniegumam ilgtermiņā. Vērtējumu var izteikt apguves līmeņos, procentos, punktos, ieskaitīts/neieskaitīts u. tml.	Vērtējumu vidējās izglītības pakāpē izsaka 10 ballu skalā atbilstoši plānotajiem skolēnam sasniedzamajiem rezultātiem.	

Vērtēšanas saturs, kritēriji, formas un metodiskie paņēmieni

VAM kursa programmā moduļu ietvaros paredzēti četrus veidus plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti: ziņas, prasmes, vērtībās balstīti ieradumi un kompleksi sasniedzamie rezultāti. Plānojot vērtēšanu, skolotājam svarīgi izvēlēties plānotajam sasniedzamajam rezultātam atbilstošus kritērijus, metodiskos paņēmienus un uzdevumu vērtēšanas veidus.

Ziņu apguve parāda skolēna izpratni. Tā attiecas uz standartā plānotajiem skolēnam sasniedzamajiem rezultātiem, kuri parasti sākas ar darbības vārdiem “apraksta”, “skaidro”, “pamato” u. c. Piemēram: “Skaidro sakaru procesus ar rācijām, pamatojot kodvārdu nepieciešamību, aprakstot saziņu krīzes situācijā”. Plānoto skolēnam sasniedzamo rezultātu apguvi skolēns parāda, veicot uzdevumus, risinot problēmas, piedaloties diskusijās u. tml.

Prasmju apguvi skolēns demonstrē darbībā (piemēram, modelē, attēlo, aprēķina); to vērtē, izmantojot snieguma līmeņa aprakstu. Piemēram: “Modelē pārvietošanos apvidū, aprēķinot attālumu ar pārsoļu distancē noteikšanas metodi.”

Ieradumus, kas balstīti vērtībās, skolēns demonstrē darbībā; tos vērtē, novērojot skolēna darbību ilgākā laika posmā, īpaši situācijās, kuras ietver izvēles iespējas. Piemēram: “Uzņemas iniciatīvu, vadību un mobilizē līdzcilvēkus arī nepazīstamās situācijās un apdraudējuma apstākļos, attīstot ieradumu pārvarēt bailes un izlēmīgi rīkoties sabiedrības labā. (Tikumi – drosmē; vērtība – Latvijas valsts)”.

Kompleksu sasniedzamo rezultātu apguvi skolēns demonstrē darbībā. Piemēram: “Individuāli un grupā darbojas daudzveidīgās āra aktivitātēs un veic dažādas sarežģītības pakāpes uzdevumus, pārnesot un pielietojot sportā apgūtos fiziskos vingrinājumus, tos efektīvi kombinējot ar taktiskajiem elementiem, izmantojot pieejamos resursus un apkārtējo vidi.”. Kompleksa sasniedzamā rezultāta vērtēšanai izmanto dažādas formas (piemēram, rakstveida, mutvārdu vai kombinēts pārbaudes darbs, individuāls vai grupas projekts).

Ieteikumi mācību darba organizācijai

Starppriekšmetu saikne / Satura starpdisciplināritāte

Plānojot kursa apguvi, skolotājam jāņem vērā, ka starp mācību priekšmetu kursiem pastāv vairāki starpdisciplināritātes līmeņi, kas izpaužas gan tematiski, gan apgūstamajās prasmēs, un ir nepieciešama visu iesaistīto skolotāju savstarpēja sadarbība.

Latviešu valodas satura izmantošana VAM kursa apgūvē:

- Latviešu valodas kursā tiek attīstīta un pilnveidota skolēna prasme izteikties skaidri, mērķtiecīgi un atbilstoši literārās valodas normām kā mutvārdos, tā rakstveidā; un kritiski vērtēt plašsaziņas līdzekļu publikācijas un citus tekstus publiskajā telpā.
- VAM kursa ietvaros skolēni iesaistās diskusijās, uzstājas publiski, sagatavo rakstveida un mutiskus ziņojumus, komandē, analizē dažādus (arī rakstiskus) informācijas avotus, pilnveidojot skaidras izteiksmes iemaņas un publiskās informācijas kritiskas izvērtēšanas prasmes.

Svešvalodu satura izmantošana VAM kursa apgūvē:

- Svešvalodās tiek attīstīta un pilnveidota skolēnu spēja uztvert kompleksu informāciju svešvalodā (piemēram, ziņās, materiālos, filmās, datubāzēs) un izmantot to atbilstoši saviem saziņas mērķiem; apgūt nepieciešamo leksiku un gramatiku, lai to lietotu saziņai personiskā un publiskā vidē, noskaidrotu problēmas arī neierastās situācijās.
- VAM kursa ietvaros skolēni attīsta un izmanto svešvalodu prasmes savu mērķu sasniegšanai profesionālā kontekstā (piemēram, sakaru apmācībā apgūst NATO fonētisko alfabētu un procedūras vārdus, kuri tiek izmantoti saziņai militārā vidē). Skolēni pārlicinās, ka profesionālā vidē ir jāievēro noteikta terminoloģija un saziņas procedūras, lai ierobežotu valodu

radītus pārpratumus starptautiskā vidē. Svešvalodu prasmes dod skolēniem iespēju izpētes uzdevumos izmantot jaunākos materiālus un stratēģiskos pētījumus, kuri visbiežāk pieejami svešvalodās.

Datorikas prasmju izmantošana VAM kursa apgūvē:

- Vidusskolā skolēnam brīvi jāizmanto savas digitālās iemaņas un zināšanas, tādēļ svarīgi darbināt digitālās prasmes ne tikai datorikas stundās, bet apgūstot tam piemērotu saturu arī citos priekšmetos. Tādējādi skolēns gūst pieredzi izmantot digitālās tehnoloģijas daudzveidīgās situācijās un paaugstina sava mācību darba produktivitāti.
- VAM kursa satura sekmīgai apgūšanai skolēnam nepieciešams izmantot informācijas tehnoloģiju sniegtās iespējas gan informācijas iegūšanai un apkopošanai, gan dažādu galaproduktu veidošanai, gan padziļinātai izpratnei par informācijas tehnoloģiju nozīmi militārā vidē (piemēram, sakari, ģeoinformācija, komandvadība).

Sociālo zinību un vēstures satura izmantošana VAM kursa apgūvē:

- Sociālo zinību un vēsturesursos tiek pilnveidota prasme meklēt un saskatīt likumsakarības starp notikumiem pagātnē un tagadnē, kritiski vērtēt plašsaziņas līdzekļos izmantotos paņēmienus (t. s. vēstures interpretācijas), kas tiek lietoti kā sabiedrības viedokļa veidošanas rīki, izprast vēstures lomu sabiedrības viedokļa veidošanās procesā, izvērtēt apkārtējos notikumus no dažādām perspektīvā, izprast un ievērot demokrātiskas sabiedrības pamatvērtības.
- VAM kursa ietvaros skolēni vada grupu uzdevumu izpildē un viņiem jāpieņem pārdomātus, izsvērtus un atbildīgus lēmumus

savas un apkārtējo dzīves kvalitātes uzlabošanai. Dažādu vēsturisku situāciju izspēle notiek grupu darbos un diskusijās, kurās skolēniem jāspēj iejusties lomā un komandvadības sistēmā, izteikt, pamatot un aizstāvēt savu viedokli, analizējot valsts un kolektīvās drošības problēmsituācijas un izaicinājumus.

Dabaszinātņu (piemēram, fizika, ģeogrāfija, matemātika) satura izmantošana VAM kursa apgūvē:

- Dabaszinātņuursos tiek attīstīta un pilnveidota skolēnu izpratne par dabas vienotību un procesu daudzveidību, kā arī likumsakarībām tajā, rosinot rīkoties atbildīgi vides apsaimniekošanā, saglabāšanā un sabiedrības ilgtspējīgā attīstībā; padziļinātas un paplašinātas teorētiskās zināšanas par ģeogrāfijas jēdzieniem un teorijām; gūta pozitīva un daudzveidīga matemātiskās darbības pieredze, kas ietver izpēti, matemātiskās modelēšanas, problēmrisināšanas un kritiskās domāšanas elementus.
- VAM kursa ietvaros skolēni attīsta prasmes novērtēt situāciju gan no drošības, gan dabas aizsardzības un kultūrvēsturiskās perspektīvas, lai pieņemtu izsvērtus lēmumus. Attīsta prasmes pārnest zināšanas un civilās prasmes uz jaunām nestandarta (militārām) situācijām, piemēram, veikt nepieciešamos aprēķinus paaugstināta stresa apstākļos vai izmantot topogrāfijas pamatiemaņas darbā ar militārajām kartēm. Tāpat skolēni pielieto dabaszinātņu kompetences novērtējot situāciju, laikapstākļus, pārvietošanos apvidū, redzamību un plānojot nepieciešamo laiku, ekipējumu, apģērbu un inventāru, lai veiktu noteiktu maršrutu vai uzdevumu.

Sporta un veselības satura izmantošana VAM kursa apgūvē:

- Sports un veselība kursā skolēni izvēlas un izmanto stresa un konfliktu risināšanas stratēģijas, kā arī reflektē par to ietekmi uz savu spēju patstāvīgi kontrolēt savas emocijas, domas un

uzvedību gan individuāli, gan darbojoties grupā fizisko aktivitāšu laikā. Apgūst, izvērtē un pilnveido dažādus vingrošanas kompleksus, kuri veicina vispārējo un speciālo fizisko sagatavotību, kas nepieciešama sevis izraudzītājā profesijā. Atbilstoši fiziskās aktivitātes specifikai un fiziskajai slodzei patstāvīgi veic iesildīšanās/atsildīšanās vingrinājumus, lai sagatavotu ķermeni darbam un nodrošinātu muskuļu atbrīvošanos pēc slodzes, sasniegtu labu psiholoģisko sagatavotību un izvairītos no traumām.

- VAM kursa ietvaros skolēni, atbilstoši situācijai, apstākļiem, uzdevumam un savām spējām, izvēlas, kombinē un pielieto piemērotas stratēģijas, taktikas un vingrinājumus, izvirza personiskās izaugsmes mērķus, plāno to sasniegšanu un uzrauga izpildi. Individuāli un grupā darbojas daudzveidīgās āra aktivitātēs un veic dažādas sarežģītības pakāpes uzdevumus, pārnesot un pielietojot sportā apgūtos fiziskos vingrinājumus, tos efektīvi kombinējot ar taktiskajiem elementiem. Atpazīst, analizē un novērtē apdraudējumus un riskus dažādās vidēs un situācijās, izvēlās un īsteno preventīvos drošības pasākumus, identificē drošas rīcības soļus. Ievērojot savu un citu cilvēku drošību un izvēloties piemērotas problēmrisināšanas stratēģijas, plāno un izspēlē rīcību valsts apdraudējuma gadījumos.

Būtiski nostiprināt skolotāju konstruktīvu sadarbību, kurai ir izšķiroša loma, lai skolēnam veidotos vienota izpratne par labklājīgas un ilgtspējīgas Latvijas valsts veidošanu, sabiedrību un dabu, pētnieciskās u. c. prasmes tiktu apgūtas pēctecīgi un sistēmiski, kā arī pārnestas no viena kursa uz citu. VAM kursa satura apgūvē nepieciešama cieša sadarbība starp VAM, sociālo zinātņu un vēstures, kā arī sporta un veselības skolotājiem, kas izpaužas gan mācību satura plānošanā, gan tā īstenošanā. Savukārt sadarbība starp vecāko un jaunāko klašu

skolotājiem nepieciešama, lai skolēna eksperimentālās un pētnieciskās prasmes tiktu attīstītas pakāpeniski un pēctecīgi visos izglītības posmos.

VAM kursā skolēni turpina pilnveidot ne tikai mācību jomai un kursam raksturīgās zināšanas, izpratni un prasmes, bet arī vispārīgās jeb caurviju prasmes un vērtībās balstītus ieradumus. Caurviju prasmes VAM kursā tiek attīstītas valsts apdraudējumu, aizsardzības un pilsoniskās noturības kontekstos. Spēja kritiski izvērtēt situāciju, plānot un vadīt atbildīgu pašiniciētu uzdevumu, pielietojot izvēlēto rīcības taktiku, veicina skolēnu un audzēkņu psiholoģisko noturību. Savukārt zināšanas par valstiskām vērtībām un savas ietekmes uz stipras Latvijas izaugsmi apzināšanās veido ieradumu lepoties ar savu ģimeni, nāciju, valsti un tās sasniegumiem. Šādā veidā vienlaikus ar mācību kursam specifisko skolēns apgūst visai dzīvei noderīgas universālas prasmes.

Stundu sadalījums / grafiks

Balstoties uz Valsts aizsardzības mācības pilotprojekta (no 2018. gada) realizācijas laikā identificēto, Jaunsardzes centrs iesaka VAM mācību grupā plānot ne vairāk par 15 skolēniem, lai viena skolotāja vadībā tiktu ievērotas gan drošības prasības, gan kvalitatīva mācību darba organizācija. Situācijā, ja klasē ir vairāk kā 15 skolēni, ieteicami divi rīcības varianti: klases sadalīšana divās mācību grupās, kuras VAM kursu apgūst atsevišķās dienās viena skolotāja vadībā; vai klases sadalīšana divās mācību grupās, kuras VAM kursu apgūst vienā dienā otras grupas vadīšanai piesaistot papildus skolotāju.

Mācību process VAM kursa (kopā 140 mācību stundas) apguvei vislabāk organizējams divu secīgu mācību gadu ietvaros, katrā mēnesī VAM nodarbībām atvēlot vienu pilnu mācību dienu. Vispārējās vidējās izglītības mācību iestādēs VAM kursa norisi ieteicams plānot 10. un 11. klasē, savukārt izglītības iestādēs, kuras īsteno profesionālās vidējās izglītības programmas, VAM kursu ieteicams plānot 2. un 3. kursu laikā. Šāds plānojums ļauj skolēniem pēc katra mācību gada pabeigšanas

piedalīties Jaunsardzes centra organizētajās VAM vasaras nometnēs, kurās interešu izglītības formātā tiek aktualizētas, pilnveidotas un nostiprinātas VAM kursa ietvaros gūtās zināšanas un prasmes (sk. 1. attēlu).

1.attēls “VAM kursa un VAM interešu izglītības mijiedarbība”

Kurss	Mācību gads (SEP-MAI)	Vasara (JŪN-AUG)	Mācību gads (SEP-MAI)	Vasara (JŪN-AUG)	Rezultāts
Vispārējās vidējās izglītības specializētais VAM kurss	1. Mācību gads (70 stundas)		2. Mācību gads (70 stundas)		Aktīvs, mobils un rīkties spējīgs jauniešs, kurš grib un var aizstāvēt sevi, līdzcilvēkus un Latviju krīzes gadījumā
Interešu izglītības VAM vasaras nometnes		1. Vasaras nometne		2. Vasaras nometne	+ar padziļinātām prasmēm, līderības praksi un draugiem visā Latvijā
	Valsts aizsardzības prasmes optimālā līmenī				
	Padziļinātas valsts aizsardzības prasmes Prakse komandas vadīšanā un līderībā «Tīklošanās» reģionālā un nacionālā līmenī				

VAM kursa programmas apguve paredzēta gan telpās, gan āra apstākļos un ir atkarīga gan no laika apstākļiem, gan specifiskas infrastruktūras un materiāltehniskā nodrošinājuma pieejamības. Atsevišķas zināšanas un prasmes jāapgūst noteiktā secībā (piemēram, no vienkāršā uz sarežģīto, drošība pirms praktiskās darbības, atsevišķie elementi pirms kompleksiem uzdevumiem), kā arī vairāki kursā iekļautie temati ir saistīti ar vēsturiskiem notikumiem (piemēram, Lāčplēša diena, Ziemassvētku kaujas, Latvijas neatkarības atgūšana), veidojot kompleksu un savstarpēji atkarīgu mācību plānu. Jaunsardzes centra ieteiktais divu mācību gadu tematu pārskats parādīts 2. tabulā un 3. tabulā.

2.tabula "Ieteicamais VAM kursa 1. mācību gada tematu pārskats"

Septembris	Oktobris	Novembris	Decembris	Janvāris	Februāris	Marts	Aprīlis	Maijs
Normatīvie akti Ierindas prasmes Noturība krīzes situācijās un vadība Lauka kaujas iemaņas	Militārā topogrāfija un orientēšanās Lauka kaujas iemaņas	Noturība krīzes situācijās un vadība Pilsoniskā aktivitāte valsts drošības kontekstā Lauka kaujas iemaņas	Pilsoniskā aktivitāte valsts drošības kontekstā Militārā topogrāfija un orientēšanās Ierindas prasmes	Normatīvie akti Lauka kaujas iemaņas Pilsoniskā aktivitāte valsts drošības kontekstā	Droša apiešanās ar ieročiem un šaušana ar pneimatiku Sakaru procedūras un kiberdrošība Lauka kaujas iemaņas	Droša apiešanās ar ieročiem un šaušana ar pneimatiku Militārā topogrāfija un orientēšanās Sakaru procedūras un kiberdrošība	Droša apiešanās ar ieročiem un šaušana ar pneimatiku Sakaru procedūras un kiberdrošība Lauka kaujas iemaņas	Pilsoniskā aktivitāte valsts drošības kontekstā Ierindas prasmes Droša apiešanās ar ieročiem un šaušana ar pneimatiku

3.tabula "Ieteicamais VAM kursa 2. mācību gada tematu pārskats"

Septembris	Oktobris	Novembris	Decembris	Janvāris	Februāris	Marts	Aprīlis	Maijs
Droša apiešanās ar ieročiem un šaušana ar pneimatiku Militārā topogrāfija un orientēšanās Sakaru procedūras un kiberdrošība Lauka kaujas iemaņas	Lauka kaujas iemaņas Militārā topogrāfija un orientēšanās Droša apiešanās ar ieročiem un šaušana ar pneimatiku	Pilsoniskā aktivitāte valsts drošības kontekstā Ierindas prasmes Noturība krīzes situācijās un vadība	Pilsoniskā aktivitāte valsts drošības kontekstā Normatīvie akti Lauka kaujas iemaņas Sakaru procedūras un kiberdrošība Militārā topogrāfija un orientēšanās	Normatīvie akti Pilsoniskā aktivitāte valsts drošības kontekstā Militārā topogrāfija un orientēšanās Noturība krīzes situācijās un vadība	Normatīvie akti Droša apiešanās ar ieročiem un šaušana ar pneimatiku Ierindas prasmes	Militārā topogrāfija un orientēšanās Droša apiešanās ar ieročiem un šaušana ar pneimatiku Lauka kaujas iemaņas	Militārā topogrāfija un orientēšanās Droša apiešanās ar ieročiem un šaušana ar pneimatiku	Lauka kaujas iemaņas

Šajās tabulās parādīts Jaunsardzes centra ekspertu ieteiktais un VAM pilotprojekta realizācijas ietvaros aprobētais un pilnveidotais tematu sadalījums, kurā akcentēta teorētisko zināšanu iespējami drīza pielietošana praksē.

VAM kursa apguve pilnas mācību dienas garumā rosina skolēnus iepazīt vienam otru nestandarta situācijās un veicina mācību grupas (klases) vienotību. Skolēni, sniedzot savstarpēju atbalstu un pārvarot izaicinājumus, pārbauda un nostiprina savas prasmes. Dienas apgūstamo tematu dalījums veicina diskusijas gan klases nodarbībās, gan veicot militārus vingrinājumus. Savukārt sarunas par cilvēciskām vērtībām kombinācijā ar sadarbību uzdevumu risinājumu meklēšanā, veido izpratni par cilvēciskām vērtībām – laipnību, līdzietību, atbildību, godīgumu, taisnīgumu un savaldību.

Ieteicamas tematu sadalījums veidots, lai skolēns mācītos iedziļinoties, tāpēc teorētisko zināšanu apguve sabalansēta ar praktiskām aktivitātēm. Iedziļinoties procesā un veicot jēgpilnu uzdevumu komandā skolēns domā par savu mācīšanos un redz sasniedzamo rezultātu. Tematu apguvei dienas ietvaros brīvi pielāgojamais laiks veicina nesteidzīgu savstarpējo mācīšanos un refleksiju. Tāpat tiek veicināta atgriezeniskās saites izvērtēšana nākamā mēneša mācību dienā.

Tematu sadalījumā integrēta arī sociālo un vēstures nodarbību sasaiste ar sabiedriskajām aktivitātēm, noteiktus tematus aptverot laikā, kad notikuši konkrēti vēsturiskie notikumi. Līdz ar to VAM kursā apgūtais tiek aktualizēts un piedzīvots ģimenē, pagastā, pilsētā. Savukārt āra apstākļos apgūstamās prasmes (piemēram, lauka kaujas iemaņas vai šaušana ar pneimatiku) iepļānotas siltākos mācību gada mēnešos, lai samazinātu nelabvēlīgu laika apstākļu ietekmi. Tāpat tematu sakārtojums ļauj skolotājam nodrošināt maksimālu skolēnu drošību un veselību veicinošas fiziskās aktivitātes.

Dažādas mācību darba organizācijas formas

Plānojot VAM kursa mācību satura apguvi, skolotājam jāņem vērā, ka nodarbības paredzētas gan telpās (piemēram, klasē, sporta zālē, slēgtā šautuvē), gan ārpus telpām (piemēram, stadionā, parkā, mežā), kas sniedz papildus iespējas daudzveidīgu mācību organizācijas formu izmantošanai. Tāpat nozīmīgu vietu mācību procesā jāvelta mērķtiecīgi atbalstītam skolēna patstāvīgajam – pētnieciskajam, jaunrades vai sabiedriskajam – darbam gan skolā, gan ārpus (piemēram, mācību ekskursijas, lauka darbi, novērojumi dabā).

VAM kursa programmā skolēnam izpratnes padziļināšanai un prasmju nostiprināšanai izmantojamas dažādas mācību darba organizācijas formas: praktiskie militārie vingrinājumi, diskusijas, gadījuma izpētes, politisko lomu spēles, grupas vadīšana, publiska sava viedokļa aizstāvēšana, praktiskie darbi u. c., aktualizējot citu mācību kursu saikni ar valsts aizsardzības mācības aktivitātēm, praktiski darbojoties dažādās vidēs.

Mācību satura apguves norise

Šajā sadaļā ar detalizētu moduļu palīdzību parādīts, kā pakāpeniski tiek sasniegts standarta prasībām atbilstošs līmenis zināšanu apgūvē, izpratnes veidošanā, prasmju un vērtībās balstītu ieradumu attīstīšanā. Moduļa ietvara struktūras paraugs parādīts 4. tabulā.

VAM kursa programmu veido trīs paralēli apgūstami moduļi. Katram modulim raksturīgs noteikts plānoto skolēnam sasniedzamo rezultātu kopums un nozīmīgākās skolēna darbības to sasniegšanai, kā arī apguvei paredzamais laiks. Pirmie divi ir ar Sociālās un pilsoniskās mācību jomas saturu un caurviju prasmēm (piemēram, kritiskā domāšana, sadarbība, pilsoniskā līdzdalība) cieši saistīti starpdisciplinārie moduļi, savukārt trešais ir valsts aizsardzības prasmju apguves modulis, kurā būtiska nozīme ir saiknei ar sporta un veselības kursā gūto iemaņu pielietošanai. VAM kursa moduļos aprakstītas tipiskākās skolēna darbības, taču nav dota detalizācija katrai konkrētajai aktivitātei – skolotājam jāizmanto programmā aprakstītie principi un jāpiemēro tie rezultāta sasniegšanai.

Programmā lietoto kodu skaidrojums pievienots 1. pielikumā.

4.tabula “Moduļa ietvara struktūras paraugs”

Moduļa numurs un nosaukums	Moduļa numurs un nosaukums	Moduļa numurs un nosaukums	Moduļa numurs un nosaukums
-----------------------------------	-----------------------------------	-----------------------------------	-----------------------------------

Moduļa apguvei ieteicamais laiks

Moduļa apguves mērķis – modulī plānoto skolēnam sasniedzamo rezultātu kopums un apguves pamatojums.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
Apraksta nozīmīgākās moduļa apguves rezultātā iegūtās zināšanas un izpratni par mācību jomas lielajām idejām. Iekavās norādīts kods standarta attiecīgās mācību jomas plānoto skolēnam sasniedzamo rezultātu tabulā, uz kuru lielo ideju attiecas konkrētā ziņa.	Mācību priekšmetam specifiskās un vispārīgās jeb caurviju prasmes, ko skolēns apgūs attiecīgajā modulī.
Kompleksi sasniedzamie rezultāti	Ieradumi
Skolēna spēja koordinēti lietot zināšanas, prasmes un ieradumus jaunās, neierastās situācijās. Iekavās norādīts kods no standarta attiecīgās mācību jomas plānoto skolēnam sasniedzamo rezultātu tabulas. Ja modulī tiek sasniegts tabulā minētais plānotais skolēnam sasniedzamais rezultāts pilnībā, pirms koda iekļauta vienādības zīme.	Vērtībās balstīti ieradumi, kuru attīstīšanai plānots pievērst pastiprinātu uzmanību attiecīgajā modulī.
Jēdzieni – nozīmīgākie jēdzieni, par kuriem skolēns gūs izpratni tieši šajā modulī.	

Moduļa apguves norise

Temata nosaukums	Modulī plānoto skolēnam sasniedzamo rezultātu apguvei nepieciešamās skolēna darbības.
Temata nosaukums	Tabula veidota, grupējot apgūstamos sasniedzamos rezultātus un katrai sasniedzamo rezultātu grupai jeb tematam piedāvājot nepieciešamās skolēna darbības.
Temata nosaukums	Tabulā nav uzskaitītas visas iespējamās skolēna darbības, norādīts uzdevumu skaits, vingrināšanās ilgums vai intensitāte. Galvenā uzmanība pievērsta skolēna darbību veidiem un būtībai.

Mācību līdzekļi – tieši šī moduļa apguvei nepieciešamo mācību līdzekļu uzskaitījums.

Starppriekšmetu saikne – norāda, kā skolēns apgūs ar attiecīgo moduli saistītus sasniedzamos rezultātus kontekstā ar citiem pamatkursiem.

Metodiskais komentārs – attiecīgā pamatkursa nozīmīgu saturisku vai metodisku jautājumu skaidrojums, kas aktuāls tieši šī moduļa apgūvē.

Papildiespējas – papildu idejas un ieteikumi, kā vēl paplašināt un padziļināt skolēna mācīšanās pieredzi attiecīgajā modulī, piemēram, ieteikumi mācību ekskursijām, pētniecības projektiem.

Specializētā kursa programmas moduļi

1. Ievads un pamatprincipi

2. Matemātiskās metodes

3. Praktiskie pielikumi

4. Secinājumi un perspektīvas

5. Literatūra un avoti

6. Pielikumi un papildmateriāli

7. Noslēguma pārbaude

8. Atbildes uz uzdevumiem

9. Kopsavienojums

10. Pielikumi un papildmateriāli

11. Noslēguma pārbaude

12. Atbildes uz uzdevumiem

13. Kopsavienojums

14. Pielikumi un papildmateriāli

15. Noslēguma pārbaude

16. Atbildes uz uzdevumiem

1. Pilsoniskā aktivitāte valsts drošības kontekstā	2. Noturība krīzes situācijās un vadība	3. Valsts aizsardzības iemaņas
---	--	---------------------------------------

1. Pilsoniskā aktivitāte valsts drošības kontekstā

Ieteicamais laiks moduļa apguvei: 19 mācību stundas

Moduļa apguves mērķis – iepazīstoties, analizējot un diskutējot par dažādām pilsoniskās aktivitātes formām no valsts apdraudējuma skatu punkta, veidot un nostiprināt izpratni par valsts attīstības un aizsardzības pamatprincipiem un individuālās pilsoniskās atbildības nozīmi, radot gribu aizsargāt Latviju. Attīstīt un stiprināt uz pilsoniskām vērtībām un apziņu balstītu Latvijai piederīgu personību, kura aktīvi līdzdarbojas politiskajā un sabiedriskajā dzīvē kā lokālā, tā reģionālā un nacionālā līmenī.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
<ul style="list-style-type: none"> Valsts aizsardzības garantēšana ir ne vien valsts varas un pārvaldes institūciju pienākums, bet arī katra indivīda atbildība. Ja ikviens pret savu un valsts drošību izturēsies un rīkosies atbildīgi, tad sabiedrība kopumā būs sagatavota pārvarēt krīzes un citus satricinājumus. (S.Li.1.) Latvijas iedzīvotājus un Latvijas valsti nepārtraukti ir ietekmējuši ģeopolitiskie notikumi Eiropā. Latvijas tauta savā vēstures gaitā ne vienreiz vien ir piedzīvojuši eksistenciālus draudus, tāpēc valsts aizsardzība ir Latvijas valsts un tautas pastāvēšanas stūrakmens. (S.Li.2.) Pilsoniskais patriotisms izpaužas nevis pret kādu abstraktu valsti, bet tieši pret “manu valsti” Latviju, līdz ar to ir cieši saistīts ar pilsonisko identitāti. (S.Li.2.) Demokrātijas jautājumi, kas veicina kritisko domāšanu, rosina izpratni par solidaritāti kā vērtību ikdienas gaitās un ceļā uz saliedētu Latvijas politisko nāciju. (S.Li.5.) Latvijas valsts veidošanās, neatkarības zaudēšana un atgūšana liecina par demokrātijas vērtību un sabiedrības iesaistes nozīmību. (S.Li.1., S.Li.2., S.Li.5.) Cilvēka dzīves kvalitāti nosaka ne tikai valstī pieņemtie lēmumi, bet arī indivīda iniciatīva darbībai, kas vērsta uz sabiedrības kopējo labumu un demokrātiskām vērtībām. (S.Li.1., S.Li.4., S.Li.5.) Drošību ietekmē gan cilvēka lēmumi, gan gatavība atbilstoši rīkoties. (F.Li.3.) 	<ul style="list-style-type: none"> Identificē, salīdzina un analizē dažādus (nereti pretrunīgus) notikumu interpretācijas piemērus, izvēlas precīzu un argumentētu viedokli. Identificē un skaidro cēloņsakarības dažādiem lēmumiem un rīcībai apskatītajās valsts apdraudējuma (militāra un nemilitāra) situācijās. Apkopo, strukturē un salīdzina dažādu informāciju, saprotami un argumentēti to prezentē auditorijai. Analizē konkrētas vēsturiskās situācijas (piemēram, strēlnieku vai Brīvības cīņu kaujas), tajās izmantoto stratēģiju un militāro taktiku, modelē un diskutē alternatīvus rīcības variantus. Pamato savu viedokli, iespējamo rīcību un tās motivāciju moduļa ietvaros risinātajās situācijās. No valsts drošības perspektīvas vērtē indivīda pilsoniskās līdzdalības ietekmi uz sevi, sabiedrību un valsti kopumā.

Kompleksi sasniedzamie rezultāti	Ieradumi
<ul style="list-style-type: none"> • Diskutē par dažādām valsts drošības problēmsituācijām, piedāvā un pamato to risinājumus. Formulē personīgo pozīciju un salīdzina to globālā kontekstā. (S.V.1.3., S.V.5.4.) • Identificē, uzskaita un pamato kritērijus indivīda piederības izjūtai valstij. Formulē un argumentē savu aktīvo pilsonisko līdzdalību. (S.V.1.5., S.V.5.3.) • Identificē dažādus valsts apdraudējumus (militārus un nemilitārus), izvēlas un pamato piemērotas problēmrisināšanas stratēģijas. (F.V.3.4.) • Diskutē par pilsoniskās līdzdalības iespējām Latvijas vēstures un mūsdienu kontekstā. Izmanto gan vēstures, gan sociālās un demogrāfiskās zināšanas, lai pamatotu savu viedokli. (S.V.2.1., S.V.2.3., S.V.5.5.) • Izzina, apzinās un izskaidro Latvijas unikālo kultūrvēsturi neatkarības iegūšanas, zaudēšanas un atgūšanas kontekstā. (S.V.2.1., S.V.4.3., S.V.5.4.) • Analizē personīgo ieradumu veidošanos un plāno labvēlīgu ieradumu veidošanas darbības. Atpazīst un salīdzina sociālo procesu norises, cilvēku motīvus un uzvedību. (S.V.1.1., S.V.1.2.) 	<ul style="list-style-type: none"> • Ieklausās atšķirīgā viedoklī, iecietīgi un argumentēti pamato savus uzskatus, kontrolē savu uzvedību. (Tikumi – savaldība, tolerance; vērtība – cilvēka cieņa) • Novērtē situāciju un izlēmīgi rīkojas sabiedrības kopējā labuma labā. (Tikumi – drošme, solidaritāte; vērtība – Latvijas valsts) • Diskutē par to kā veicināt pilsonisko identitāti un piederību Latvijas valstij un Eiropas kultūrtelpai, kā sekmēt jauniešu pilsonisko kultūru un patriotismu, kā stiprināt iedzīvotājos vēsturisko atmiņu. (Tikumi – solidaritāte, tolerance; vērtība – Latvijas valsts) • Ievēro morāles normas, izrāda rakstura stingrību un tiecas pēc patiesuma, vārdu un darbu saskaņas. (Tikumi – drošme, godīgums un taisnīgums; vērtība – Latvijas valsts)
<p>Jēdzieni – valsts apdraudējums, hibrīdapdraudējums, ievainojamība, valsts varas nepārtrauktība, sabiedrības noturība.</p>	

Moduļa apguves norise

Pilsoniskais patriotisms – demokrātiskas valsts stūrakmens	<ul style="list-style-type: none"> • Aktualizē zināšanas par pilsoniskā patriotisma un demokrātiskas politiskās iekārtas pamatprincipiem, nevalstisko organizāciju darbību. • Analizē demokrātisko vērtību ietekmi uz hibrīdapdraudējuma risku mazināšanu un Latvijas valsts neatkarības saglabāšanu. • Diskutē par demokrātiskas politiskās sistēmas un valsts drošības mijiedarbību un savstarpējo sakarību.
Baltijas brīvības ceļš – pilsoniskās līdzdalības atdzimšana Baltijā	<ul style="list-style-type: none"> • Salīdzina dažādu stāstītāju atmiņas (dokumentālā filma) par vieniem un tiem pašiem vēsturiskajiem notikumiem un pamato vēstures interpretācijas iespējas, tās vienotību un atšķirību dažādos līmeņos (personīgā, nacionālā, starptautiskā). • Pēta vēsturisko notikumu un to cēloņsakarību daudzveidību, analizē demokrātijas attīstības un pilsoniskās līdzdalības procesus. Saista Trešajā atmodā gūtās mācības ar valsts aizsardzību mūsdienās. • Analizē atšķirīgus lēmumus un rīcības vēsturiskās situācijās, identificē un skaidro individuālo īpašību un ārējo apstākļu ietekmi uz sabiedrību.
Politiski aktīvs pilsonis – cilvēka vērtību sistēmas apliecinājums	<ul style="list-style-type: none"> • Analizē dažādus vēstures notikumus, lai diskutētu par pilsoniskās aktivitātes nozīmi demokrātiskas valsts attīstībā. • Salīdzina pilsoniskās līdzdalības iespējas dažādos laika posmos (starpkaru periodā, padomju laikā, atmodas laikā un mūsdienās) un dažādos līmeņos (pagastā, novadā, reģionā, nacionālā). • Diskutē par pilsoniskās iesaistes iespējām, kā arī analizē un vērtē personīgo pieredzi iesaistoties sabiedriskās vai pilsoniskās aktivitātēs.
Latvija Pirmā pasaules kara laikā un Latviešu strēlnieku vienību veidošanās	<ul style="list-style-type: none"> • Iepazīstas ar dažādām vēstures liecībām (dokumentālajām filmām) par Pirmā pasaules kara norisi Latvijas teritorijā un saista tās ar vēstures nodarbībās apgūto informāciju. • Analizē un vērtē dažādu personību motivāciju iesaistīties Latviešu strēlniekos un atšķirīgajiem dzīves ceļiem (piemēram, Sarkanie strēlnieki, dalība Brīvības cīņās vai Krievijas Pilsoņu karā). • Analizē konkrētas kaujas (gan nacionālas, gan lokālas nozīmes), tajās izmantoto stratēģiju un militāro taktiku, modelē un diskutē alternatīvus rīcības variantus. • Diskutē par individuālajiem un ārējiem apstākļiem, to ietekmi uz pieņemtajiem lēmumiem. Modelē un pamato savu iespējamo rīcību līdzīgā situācijā.

Patriotisma pretstats – katra indivīda atbildība	<ul style="list-style-type: none"> • Iepazīstas ar tiesiskā aizskāruma gadījumiem un situācijām, kas izraisa korupciju, varas sagrābšanu un manipulācijas ar sabiedrību. Analizē tos no valsts drošības perspektīvas un identificē iespējamus hibrīdapdraudējuma riskus. • Diskutē par valsts pārvaldes iespējām un sabiedrības pienākumu ierobežot un novērst tiesību un brīvību aizskārumus. • Analizē un pamato patriotisma un pilsoniskās līdzdalības ietekmi uz demokrātijas negatīvo parādību mazināšanu.
Mani Latvijas patrioti – personības, ar kurām lepojos	<ul style="list-style-type: none"> • Izmantojot dažādus informācijas avotus, individuāli vai strādājot grupās, sagatavo prezentāciju par konkrētu personību, kuru raksturo kā Latvijas patriotu. • Pamato savu izvēli, izmantojot konkrētus kritērijus un rīcības piemērus. • Diskutē par patriotiskas rīcības piemēriem, cēloņsakarībām un nozīmi. Vērtē indivīda rīcības ietekmi uz valstiskiem procesiem.
Latvijas Republikas izveidošana un Neatkarības karš	<ul style="list-style-type: none"> • Iepazīstas ar dažādām vēstures liecībām (dokumentālajām filmām) par Latvijas neatkarības pasludināšanu un Brīvības cīņām, sasaista tās ar citu zināmo informāciju par attiecīgajiem notikumiem. • Analizē un vērtē jauniešu (skolēnu, studentu) motivāciju iesaistīties Latvijas bruņotajos spēkos un, riskējot ar veselību un dzīvību, piedalīties kaujās. • Analizē konkrētas kaujas (gan nacionālas, gan lokālas nozīmes), tajās izmantoto stratēģiju un militāro taktiku, modelē un diskutē alternatīvus rīcības variantus. • Diskutē par individuālajiem un ārējiem apstākļiem, to ietekmi uz pieņemtajiem lēmumiem. Modelē un pamato savu iespējamo rīcību līdzīgā situācijā.

Mācību līdzekļi –

Bērziņš V., Krīgere I., Bērsons I. u. c. *Pulcējaties zem latviešu karogiem!* – Rīga: Zelta Grauds, 2013.

Bērziņš, P. *Latvijas Brīvības cīņas 1918-1920.* – Rīga: Junda, 1992.

Benets, Dž. *Atbrīvojot Baltiju 1919-1920.* – Rīga: Zvaigzne ABC, 2012.

Dambītis K. *Studenti Latvijas Atbrīvošanas karā: Studentu bataljona piemērs.* – Rīga: Latvijas Universitātes raksti, 2012, 66.-74.lpp.

Hartmanis, J. *Latviešu strēlnieki Ķekavas kaujā.* – Rīga: Jumava, 2012.

Hartmanis, J. *Latviešu strēlnieki Nāves salā.* – Rīga: Mantojums, 2014.

Jurs, P., Samuseviča, A. *Pilsoniskā līdzdalība: jauniešu potenciāls.* – Liepāja: Liepājas universitāte, 2020. Pieejams: <https://dom.lndb.lv/data/obj/858521.html>

- Kārkliņa, R. *Korupcija postkomunisma valstīs*. – Rīga: Valters un Rapa, 2006.
- Pētersone, I. *Latvijas Brīvības cīņas 1918-1920*. – Rīga: Preses nams, 1999.
- Pumpuriņš, T. *No zobena saule lēca*. – Cēsis: Cēsu muzeju apvienība, 1994.
- Šārps, Dž. *Pastāvīga valsts aizsardzība bez posta un kara*. – Rīga: ELPA, 1992.
- Bērziņa, I. *Patriotisms jauniešu vidū un sabiedrībā*. – Rīga: Latvijas Nacionālā aizsardzības akadēmija, 2018. Pieejams: https://www.naa.mil.lv/sites/naa/files/document/PETIJUMS_PATRIOTISMS.pdf
- Bērziņa, I. *Pilsoniskais patriotisms Latvijas attīstībai un drošībai*. Tēvijas sargs, Nr.03, 2018. Pieejams: <http://doc.mod.gov.lv/lv/ts/2018/3/10/>
- Levits, E. *Latviešu nācija un saliedēta Latvijas valsts*. Pieejams: <https://www.president.lv/lv/valsts-prezidents/valsts-prezidents-egils-levits/solidaritates-sarunu-cikls/solidaritates-sarunu-cikla-1-domnica-latviesu-nacija-un-saliedeta-latvijas-valsts#gsc.tab=0>
- Vilcāne, V. *NVO un Ministru kabineta sadarbības memorands – apliecinājums valdības un sabiedrības sadarbībai*. – LV portāls, 2014. Pieejams: <https://lvportals.lv/norises/261524-nvo-un-ministru-kabineta-sadarbibas-memorands-apliecinajums-valdibas-un-sabiedribas-sadarbibai-2014>
- Pārresoru koordinācijas centrs. *Nacionālais attīstības plāns 2021.-2027.gadam (NAP2027)*. Pieejams: <https://www.pkc.gov.lv/lv/nap2027>
- Latvijas Republikas Tiesībsargs. *Pilsoniskās un politiskās tiesības*. Pieejams: <http://www.tiesibsargs.lv/lv/pages/cilvektiesibas/pilsoniskas-un-politiskas-tiesibas/apraksts>
- Pilsoniskās sabiedrības organizāciju un aktīvistu globālā alianse CIVICUS. Pieejams: <https://www.civicus.org/index.php/who-we-are/about-civicus>
- Latvija 100. *Latvijas vēstures fakti*. Pieejams: <https://www.lv100.lv/par/latvijas-vestures-fakti/>
- Barikadopēdija. Pieejams: <https://www.barikadopedija.lv/>
- Nacionālais Kino centrs. *Astoņas zvaigznes*. 2017. Pieejams: <https://www.filmas.lv/movie/3903/>
- Nacionālais Kino centrs. *Dvēseļu putenis*. 2019. Pieejams: <https://www.filmas.lv/movie/4070/>
- Latvijas armija, Sargs.lv. *Jaunatne Latvijas Brīvības cīņās*. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=WDzYCaULMi8>
- Latvijas televīzija. *Sižets par Cēsu kaujām*. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=g5QgYOQnD1Y>
- Latvijas institūts. *Baltic Way 30*. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=1YXXevTqfu8>
- Terra Europa un Clio Works. *Baltijas Brīvības ceļš*. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=Cn30hQzuh10>
- The Baltic Way, 1989-2014*. Pieejams: <http://www.thebalticway.eu/>
- Kleingeld, P. *Kantian Patriotism*. — Philosophy & Public Affairs 29(4), 2014, 313-341.lpp.

Aizsardzības nozares (piemēram, Aizsardzības ministrijas, Nacionālo bruņoto spēku, Zemessardzes, Nacionālās aizsardzības akadēmijas u. c.) sagatavotos un izdotos mācību līdzekļus skolotājs var saņemt sadarbībā ar Jaunsardzes centru.

Starppriekšmetu saikne – latviešu valoda, svešvalodas, sociālās zinības un vēsture, datorika.

Metodiskais komentārs –

Skolotājam uzsvars jāliek uz mācīšanās vadīšanu nevis gatavu zināšanu nodošanu, līdz ar to jāsaista skolēnu esošās zināšanas un pieredze ar jauno un turpmāk apgūstamo. Tas tiek panākts iedziļinoties tematā ar praktisko uzdevumu un grupu diskusiju palīdzību, tādējādi papildinot citos mācību priekšmetos iegūtās zināšanas ar valsts drošības apsvērumu aspektu.

Skolotājs var dot skolēniem uzdevumu patstāvīgi pirms nodarbības noskatīties konkrētu filmu (jādod pieeja brīvam resursam internetā un jānorāda problēmjautājumi, kuriem skolēnam skatoties jāpievērš uzmanība), lai sagatavotos attiecīgajam tematam. Šādā pieeja ļaus nodarbībā veltīt vairāk laika aktīvajai mācīšanās fāzei.

Diskusijas mērķis – radīt un padziļināt skolēnu izpratni par temata saturu. Grupas diskusijā skolēni var gan apmainīties viedokļiem un paust savus uzskatus, gan iegūt jaunas zināšanas, taču viņiem ir jābūt pamatzināšanām par tematu (piemēram, no vispārējiem mācību priekšmetiem, iepriekš uzdots sagatavošanās darbs, kopīgas dokumentālās filmas analizēšanas).

Ieteikumi diskusijas vadītājam:

- ievadā jānosaka diskusijas mērķis un uzdevumi;
- jāseko, lai piedalās visi, lai nedominē pāris aktīvisti;
- jāseko, lai diskusija nenovirzās no temata;
- jānoslēdz diskusija ar kopsavilkumu.

Vairāk par dažādiem diskusiju veidiem un to izmantošanu pedagogijā: Vašingtonas universitātes tīmekļa vietnē: <https://www.washington.edu/teaching/topics/engaging-students-in-learning/leading-dynamic-discussions/>.

Papildiespējas –

Teorijas apguves un diskusiju sadaļu var padarīt atraktīvāku pieaicinot attiecīgās jomas personības (piemēram, Atmodas laika aktīvistus vai nevalstisko organizāciju pārstāvjus) un iesaistot viņus seminārā, meistarklasē vai paneldiskusijā.

Apgūto Pilsoniskās aktivitātes valsts drošības kontekstā nodarbībās skolēni var pilnveidot Jaunsardzes centra interešu izglītības formātā organizētajās VAM vasaras nometnēs. Skolēnu tikšanās ar esošajiem un bijušajiem Saeimas deputātiem un nacionālā līmeņa Atmodas laika personībām, vai mācību ekskursijas uz vēsturiski nozīmīgām Latvijas vietām, veicinās padziļinātu izpratni par tādām vērtībām kā dzīvība, brīvība, kultūra un Latvijas valsts, veidojot vērtējošu un apzinātu attieksmi, atbildību par sevi un citiem, Latvijas valsti un globālām norisēm caur valsts aizsardzības prizmu.

1. Pilsoniskā aktivitāte valsts drošības kontekstā	2. Noturība krīzes situācijās un vadība	3. Valsts aizsardzības iemaņas
--	---	--------------------------------

2. Noturība krīzes situācijās un vadība

Ieteicamais laiks moduļa apguvei: 7 mācību stundas

Moduļa apguves mērķis – iepazīstoties ar visaptverošas valsts aizsardzības sistēmu, veidot izpratni par indivīda lomu valsts drošības stiprināšanā un sadarbības efektivitāti sociālpolitisko procesu ietekmēšanā. Diskutējot, analizējot un modelējot dažādus līderības un vadības modeļus, praktiskā darbībā gūt pieredzi un attīstīt publiskas uzstāšanās un vadības prasmes, radot pamatu izglītības turpināšanai un savas karjeras veidošanai.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
<ul style="list-style-type: none"> • Sabiedrības izglītība, noturība pret manipulācijām, praktiska gatavība pārvarēt krīzes un pilsoniskā līdzdalība ir pamats sabiedrības stabilitātei un drošībai. Ikvienam Latvijas iedzīvotājam ir tiesības aizstāvēt savu valsti. (S.Li.1.) • Ziemeļatlantijas līguma organizācijas atturēšanas stratēģija ir izteikti aizsargājoša un sastāv no – kodolspējām, konvencionālajām spējām un izturējspējām jeb sabiedrības spējām pretoties un rīkoties krīzes situācijā. (S.Li.2.) • Visaptveroša valsts aizsardzības sistēma ir plašāks koncepts par totālo aizsardzību (vienīgi aizsardzības sektora iesaisti), un tās mērķis ir nodrošināt visu valsts sektoru aizsardzību un sagatavotību krīžu (t. sk. militāru konfliktu) pārvarēšanai. (S.Li.1., F.Li.3.) • Iedzīvotājiem ir tiesības realizēt pilsonisku nepakļaušanos okupācijas varai (piemēram, okupācijas varas izdotu likumu neievērošanu, atteikšanos dienēt un strādāt to labā, masveida streiku rīkošanu). (S.Li.1.) • Kara likumu kopuma (nav viena dokumenta “likuma”, ir vairākas konvencijas, līgumi, vienošanās par starptautiskajiem kara vešanas noteikumiem) mērķis ir mazināt bruņota konflikta izraisītās ciešanas un saglabāt kultūrvēsturisko mantojumu. (S.Li.1., S.Li.4.) • Publiska runa ir tematiska, mērķtiecīga, domāta konkrētai auditorijai un tās izpildītājs ir viens cilvēks. Publiskas runas uzdevums ir mērķtiecīgi nodot runātāja uzskatus klausītājiem. (S.Li.1.) 	<ul style="list-style-type: none"> • Analizē ārējās un iekšējās ietekmes un valsts apdraudējumus, piedāvā risinājumus un izvērtē alternatīvas. • Identificē, izvērtē un plāno dažādas indivīda iesaistes valsts drošības stiprināšanā iespējas. • Argumentēti diskutējot par valsts aizsardzības aspektiem, vienojas par kompromisu un pieņemamāko risinājumu. • Publiski pamatojot savu izvēlēto pozīciju, attīsta personiskās līderības iemaņas.

Kompleksi sasniedzamie rezultāti	Ieradumi
<ul style="list-style-type: none"> • Identificē dažādus valsts apdraudējuma riskus (arī militārus), modelē piemērotas problēmrisināšanas stratēģijas un darbības. (F.V.3.4.) • Modelējot vadības situācijas un mijiedarbojoties ar auditoriju, atpazīst, interpretē, salīdzina un adaptē personības iezīmes un emocijas, lai nodrošinātu sekmīgu sadarbību. (S.V.1.1., S.V.1.2.) • Militāro konfliktu kontekstā diskutē par ētiskām problēmām (arī saistībā ar kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu), formulē personīgo pozīciju. (S.V.1.3., S.V.4.3.) 	<ul style="list-style-type: none"> • Izvēlas dzīves pozīciju un pamato viedokli, apzinoties savas vēlmes, intereses un dotības, un kontrolējot uzvedību un emocijas. (Tikumi – savaldība, godīgums; vērtība – brīvība) • Uzklauša un iedziļinās dažādos viedokļos, iecietīgi uzklauša un respektē atšķirīgus uzskatus. (Tikumi – tolerance, savaldība; vērtība – cilvēka cieņa) • Plāno aktīvu pilsonisko rīcību, pieņem lēmumus un uzņemas atbildību par tiem. Sadarbojas grupā un sekmīgi darbojas arī individuāli. (Tikumi – drosmē, atbildība; vērtība – Latvijas valsts)
<p>Jēdzieni – atturēšanas politika, visaptveroša valsts aizsardzība, ātrā reaģēšana, pretmobilitāte, pretošanās kustība, nesadarbošanās, nepakļaušanās, komandieris, “komandvadība”, “kombatanti”, “kara likums”.</p>	

Moduļa apguves norise

<p>Visaptveroša valsts aizsardzība – ikviena iedzīvotāja uzdevums</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Iepazīstas ar atturēšanas politikas un visaptverošas valsts aizsardzības jēdzieniem, salīdzina visaptverošu aizsardzību ar totālo aizsardzību. • Izmantojot Aizsardzības ministrijas materiālu “72 stundas – kā rīkoties krīzes gadījumā”, modelē savu rīcību ārkārtas situācijās – kur un kā iegūt informāciju, kā sagatavoties iespējamai krīzei, kādi var būt apdraudējumi, kādi ir iedzīvotāju pienākumi un tiesības militāra rakstura krīzes gadījumā. • Diskutē par dažādiem veidiem, kā ikviens valsts iedzīvotājs var iesaistīties krīzes pārvarēšanā un valsts aizsardzībā.
<p>Nepakļaušanās un nesadarbošanās ar iebrucēju</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Iepazīstas ar nesadarbošanās un pilsoniskās nepakļaušanās jēdzieniem, analizē to nozīmi un ietekmi bruņota konflikta un iespējamās valsts okupācijas gadījumā. • Izmantojot nevardarbīgas un bruņotas pretošanās gadījumus (dziesmotā revolūcija, mežabrāļi), diskutē par sabiedrības iesaistes iespējām valsts aizsardzībā dažādos līmeņos (piemēram, aktīvajā dienestā, Zemessardzē, rezervē, Jaunsardzē, industrijā, pretošanās kustībā, pilsoniskajā sabiedrībā). • Identificē svarīgākās jomas, kurās civiliedzīvotāji var sniegt atbalstu Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem gan ikdienā, gan militāra konflikta gadījumā.

Kara likumi	<ul style="list-style-type: none"> • Iepazīstas ar Hāgas (1899.g. un 1907.g.) un Ženēvas (1949.g.) konvenciju būtību un to nozīmi starptautisko kara vešanas likumu, paražu un noziegumu definēšanā, kā arī “kombatanta” jēdzienu un pazīmēm. • Diskutē par starptautisku bruņotu konfliktu noteikumu nepieciešamību un, izmantojot skolotāja sagatavotus piemērus, analizē to ietekmi uz karadarbību.
Publiskā runa un komandiera prasmes	<ul style="list-style-type: none"> • Izmantojot dažādus skolotāja sagatavotus piemērus, aktualizē publiskās runas pamatelementus – 3 daļas (ievads, galvenā daļa, nobeigums), 5 runas gatavošanas aspekti (materiāla atlase, izvietošana, formulējums, domu izteikšana un atcerēšanās), 4 pamatprincipus (uzbūve, mērķis, valoda, izteiksmes līdzekļi). • Sagatavo un uzstājas auditorijas priekšā ar īsu (līdz 3 min) publisku runu par paša izvēlētu tematu. • Aktualizē līderības, vadības un “komandvadības” jēdzienus. Salīdzina līderu, vadītāju un komandieru īpašības, viņu izmantotās vadības metodes. Diskutē par vadības procesu, tā elementiem un līdera lomu dažādu notikumu kontekstā, modelē savu personīgo līderības īpašību un komandiera prasmju attīstīšanas iespējas.

Mācību līdzekļi –

Blūzma, V., Jundzis, T., Riekstiņš, J., Strods, H., Šārps, Dž. *Nevardarbīgā pretošanās: Latvijas neatkarības atgūšanas ceļš (1945 – 1991)*. – Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2008.

Bojārs, J. *Starptautiskās tiesības*. – Rīga: Zvaigzne ABC, 1996.

Dreģe, I. *Starptautiskās humanitārās tiesības*. – Rīga: Zvaigzne ABC, 1998.

Jundzis, T. *Latvijas drošība un aizsardzība*. – Rīga: Junda, 1995.

Levits, E. *Valstsgriba. Idejas un domas Latvijai 1985-2018*. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019.

Milevskis, L. *Rietumu Austrumi. Mūsdienu Baltijas aizsardzība no stratēģiskā viedokļa*. – Rīga: Jumava, 2019.

Montefjors, S.S. *Runas, kas mainīja pasauli*. – Rīga: Avots, 2011.

Turčinskis, V. *Ziemeļvidzemes mežabrāļi: Latvijas nacionālo partizānu cīņas Valkas apriņķī un Alūksnes apriņķa rietumu daļā. 1944-1953.gads*. – Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2011.

Starptautiskā Sarkanā Krusta Komiteja. *Ievads humanitārajās tiesībās*. 2004.

Starptautiskā Sarkanā Krusta Komiteja. *Ieviešanas ceļvedis un metodiskie norādījumi. Ievads humanitārajās tiesībās*. 2004.

Latvijas Sarkanais Krusts. *Starptautiskās humanitārās tiesības Latvijā un pasaulē*. 2005.

NBS Instruktoru skola. *Militārās vadības pamati*. Cēsis: 2002.

Saeima. *Nacionālās drošības koncepcija*. 2019. Pieejams: <https://m.likumi.lv/ta/id/309647-par-nacionalas-drosibas-koncepcijas-apstiprinasanu>

Aizsardzības ministrija. *Valsts aizsardzības koncepcija (projekts)*. 2020. Pieejams: https://www.mod.gov.lv/sites/mod/files/document/AiMVAK_2020_projekts.pdf

Aizsardzības ministrija. *72 stundas - Kā rīkoties krīzes situācijā?* Pieejams: <https://www.sargs.lv/lv/buklets-ka-rikoties-krizes-situacija>

Treijs, R. *Par tautas un valsts dzīvības un brīvības garu un stāju*. — Latvijas Vēstnesis, 2011. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/231596>

Latvijas televīzija. *Parasta okupācija*. 2020. Pieejams: <https://replay.lsm.lv/lv/ieraksts/ltv/190212/parasta-okupacija-ltv-dokumentala-filma>

Taylor, R.L., Rosenbach, W.E. *Military Leadership, In Pursuit of Excellence*. – Westview Press, 2005.

NATO. *Forest brothers. Fight for the Baltics*. 2017. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=h5rQFp7FF9c>

Aizsardzības nozares (piemēram, Aizsardzības ministrijas, Nacionālo bruņoto spēku, Zemessardzes, Nacionālās aizsardzības akadēmijas u. c.) sagatavotos un izdotos mācību līdzekļus skolotājs var saņemt sadarbībā ar Jaunsardzes centru.

Starppriekšmetu saikne – sociālās zinības un vēsture, dabaszinātnes, latviešu valoda, svešvaloda, datorika.

Metodiskais komentārs –

Šajā modulī skolotājs vada skolēnu izpratni no vispārinātas (pilsoniskā aktivitāte kā demokrātiskas sabiedrības izpausme) uz specifisku (pilsoniskā līdzdalība kā visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas elements) un veicina konkrētu valsts drošības aktivitāšu identificēšanu. Ilustrācijai ieteicams izmantot gan piemērus no Latvijas vēstures (piemēram, dokumentālā filma “Parasta okupācija”), gan aktuālo informāciju (piemēram, ziņas kas atspoguļo protestus pret demokrātijas apspiešanu mūsdienās). Aktuālās informācijas iegūšanu un izvērtēšanu ieteicams sasaistīt ar digitālās prasmes un kritiskās domāšanas iemaņām. Diskutējot par notikumiem ārvalstīs, skolēni tos analizē un salīdzina ar situāciju Latvijā.

Papildspējas –

Noturība krīzes situācijās un vadība nodarbībās apgūto skolēni pilnveidos Jaunsardzes centra interešu izglītības formātā organizētajās VAM vasaras nometnēs. Nometnes ietvaros uzmanība tiks pievērsta dažādām motivācijas formām, līdera īpašību attīstīšanai praktisko uzdevumu laikā un militārās vadības elementu (rīkojumu un pavēļu) izmantošanai, kā arī kontaktu ar vienaudžiem veidošanai (“tīklošanās”) reģionālā un nacionālā līmenī.

1. Pilsoniskā aktivitāte valsts drošības kontekstā	2. Noturība krīzes situācijās un vadība	3. Valsts aizsardzības iemaņas
--	---	--------------------------------

3. Valsts aizsardzības iemaņas

Ieteicamais laiks moduļa apguvei: 114 mācību stundas

Moduļa apguves mērķis – veidot un attīstīt rīcībai krīzes situācijā un valsts aizsardzībai noderīgas prasmes, veicināt mērķtiecīgu izglītošanos valsts aizsardzības jomā, biedriskuma, līderības, drošsirdības, disciplīnas veidošanā un patstāvīgā fizisko spēju pilnveidošanā, rosināt interesi izglītības turpināšanai un karjeras veidošanai visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas ietvaros. Kļūt par aktīvu, mobilu un rīkoties spējīgu sabiedrības locekli, kurš grib un spēj aizstāvēt sevi, līdzcilvēkus un Latviju krīzes gadījumā.

Sasniedzamie rezultāti

Ziņas	Prasmes
<ul style="list-style-type: none"> Plānota, organizēta un vadīta sadarbība (pārī, grupā, komandā vai sabiedrībā) ir rezultāta sasniegšanas pamatā un sadarbojoties ir iespējams paveikt vairāk, ātrāk, efektīvāk. (S.Li.1.) Fiziskās veikspējas nestandarta apstākļos (ārpus sporta vingrinājumiem) un līdz ar to garīgās, morālās un emocionālās labsajūtas pamatā ir regulāras, sistemātiskas un daudzveidīgas aktivitātes, kā arī sporta tehniku pārnese uz sadzīviskiem apstākļiem. (F.Li.1.; F.Li.2.) Indivīda lēmumi un rīcība ietekmē gan viņa, gan sabiedrības drošību. Rīcības pamatā ir spējas un lēmumi. Spējas tiek iegūtas un balstās sagatavotībā, savukārt lēmumus jāpieņem izsvērti, apzinoties un izvērtējot riskus un sekas, kolektīvās drošības labā komandā sadarbojoties ar vadītāju. (F.Li.3.) Spēja adekvāti reaģēt situācijā ar cietušajiem ir būtiska dzīvības glābšanā, tomēr vēl svarīgāka ir izvairīšanās no 	<ul style="list-style-type: none"> Apzinot VAM programmas saturu, izvirza savus individuālos mērķus un izstrādā plānu to sasniegšanai, pēc nepieciešamības modificē sākotnējo plānu, lai sasniegtu izvirzītos mērķus un uzņemas atbildību par saviem lēmumiem. Rūpējoties par savu formas tērpu un ārējo izskatu, kā arī apgūstot un izpildot dažādus ierindas paņēmienus gan individuāli, gan vienības sastāvā, attīsta pašdisciplīnu, nostiprina staltu stāju un iznesību un praktizē vadības iemaņas. Apgūstot drošības noteikumus un darbības ar ieročiem, veidojot izpratni par apiešanos ar ieročiem drošā, atbildīgā un disciplinētā veidā, nostiprina pašdisciplīnu, precizitāti un spēju darboties spriedzes apstākļos. Apgūstot dažādas unikālas militārās iemaņas, veido un attīsta izpratni par dzīvē un krīzes situācijās noderīgām prasmēm, kuras izmantojamas arī valsts aizsardzībā. Attīsta, praktizē un nostiprina spēju novērtēt apstākļus un varbūtējos riskus, analizēt situāciju un reaģēt negaidītās un nepazīstamās situācijās. Darbojoties individuāli un grupā, identificē aktuālās vajadzības, formulē problēmas un piedāvā risinājumus, kurus izvērtē un izvēlas racionālāko mērķa sasniegšanai. Pielietojot topogrāfijas iemaņas, nosaka savu atrašanās vietu un orientējas nepazīstamā, vidēji sarežģītā apvidū, plāno, izvēlas, ietur un kontrolē maršrutu dabā.

<p>bīstamām situācijām un pamatprincips: glābjot citus – neriskē pats. (F.Li.3.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bruņotajos spēkos ir 3 profesijas, taču tās aptver vairāk nekā 35 funkcionālās jomas (piemēram, izlūkošana, plānošana, apgāde, vadība, ģeoinformācija, militārā policija, juristi, labklājība) un 170 specialitātes lielākā daļa no kurām ir noderīgas arī ārpus aktīvā dienesta. 	<ul style="list-style-type: none"> • Apgūstot sakaru un kibernetikas pamatus, skaidri, droši un efektīvi sazinās, lietojot dažādus sakaru līdzekļus un procedūras, kā arī ievēro digitālās vides uzvedības un cieņpilnas attieksmes pamatprincipus. Attīsta pašrefleksijas iemaņas, lai vērtētu personīgos mediju un interneta lietošanas ieradumus. Droši izmanto interneta resursus un medijus mācībām, pilsoniskai līdzdalībai un savstarpējai komunikācijai. • Aktīvi darbojoties gan telpās, gan ārā apstākļos, kombinē, savieno un izpilda dažādus fiziskos vingrinājumus, pilnveidojot savu sagatavotību un darbaspējas. • Izmantojot modelēšanu un analizējot dažādas situācijas, pieejamos resursus, iespējamās darbības variantus un potenciālās situācijas izmaiņas, izvirza mērķus, definē stratēģijas, pieņem pamatotus un racionālus lēmumus un risina problēmsituācijas. • Novērtējot savu / grupas veikumu un sasniegtos rezultātus, piedāvā priekšlikumus un plāno snieguma uzlabošanu. • Analizē un novērtē iepriekšējā periodā apgūto un plāno nākamā perioda aktivitātes, reflektējot par individuālajiem un grupas sasniegumiem. Aktualizē vadības un laika plānošanas iemaņas, vērtējot kursa programmas attīstību un snieguma izmaiņu kopsakarību.
--	--

Kompleksi sasniedzamie rezultāti	Ieradumi
<ul style="list-style-type: none"> • Atbilstoši situācijai, apstākļiem, uzdevumam un savām spējām, izvēlas, kombinē un pielieto piemērotas stratēģijas, taktikas, vingrinājumus, pārvietošanās maršrutus un veidus, izvērta personiskās izaugsmes mērķus, plāno to sasniegšanu un uzrauga izpildi. (F.O.1.3.2., F.O.1.4.3., F.O.2.1., F.O.2.2., F.V.3.1.) • Individuāli un grupā darbojas daudzveidīgās āra aktivitātēs un veic dažādas sarežģītības pakāpes uzdevumus, pārnesot un pielietojot sportā apgūtos fiziskos vingrinājumus, tos efektīvi kombinējot ar taktiskajiem elementiem, izmantojot pieejamos resursus un apkārtējo vidi. (F.O.1.4.1., F.O.1.4.4., F.O.2.1.) • Atpazīst, analizē un novērtē apdraudējumus un riskus dažādās vidēs un situācijās, izvēlās un īsteno preventīvos drošības pasākumus, identificē drošas rīcības soļus, izvēlās un realizē piemērotas problēmrisināšanas stratēģijas. (F.V.3.1., F.V.3.4.) • Atbilstoši situācijas novērtējumam, pielieto dažādas valsts aizsardzības iemaņas (piemēram, maskēšanos, orientēšanos vai LKI elementus) paš aizsardzībā. (F.O.1.3.3.) • Ievērojot savu un citu cilvēku drošību, plāno un izspēlē rīcību dažādās modelētās bīstamās situācijās (arī valsts apdraudējuma gadījumos). (F.V.3.1., F.V.3.4.) • Pieņem izsvērtus un pamatotus lēmumus savai un cietušā drošībai, sniedz pirmo palīdzību un aprūpē cietušo. (F.V.3.3.) • Balstoties uz gūto pieredzi un izmantojot pieejamās tehnoloģijas un citus resursus, izvēlas, plāno un īsteno dažādus pārvietošanās veidus un stratēģijas, kas atbilst grupas dalībnieku spējām un aktivitātes mērķim. (F.O.1.4.2.) • Gan individuāli, gan darbojoties grupā dažādu aktivitāšu laikā, izvēlas un izmanto piemērotus stresa mazināšanas un konfliktu risināšanas paņēmienus, novērtē to ietekmi un savu spēju kontrolēt personīgās emocijas un uzvedību. (F.O.1.4.4., F.V.3.4.) • Darbojoties grupā, plāno, sadala pienākumus, organizē un piedalās dažādās āra aktivitātēs, izvērtē prasmju atbilstību un savu sniegumu, lai to uzlabotu. (F.O.1.4.4.) 	<ul style="list-style-type: none"> • Novērtē apdraudējumu un iespējamus riskus, plāno rīcības soļus risku mazināšanai un attīsta ieradumu darboties atbilstoši noteikumiem un ierobežojumiem, rūpējoties par savu un citu cilvēku drošību. (Tikumi – atbildība, solidaritāte; vērtība – dzīvība) • Formulē un novērtē personīgās izaugsmes mērķus, attīsta ieradumu identificēt un uzturēt savas spēcīgās iemaņas, kā arī apzināt un attīstīt pilnveidojamās prasmes. (Tikumi – centība, godīgums; vērtība – darba tikums) • Novērtē visu grupas dalībnieku spējas, attiecīgi pielāgojot aktivitātes, ievēro godīgas sadarbības principus un cieņpilnu attieksmi, attīstot ieradumu sadarboties. (Tikumi – atbildība, solidaritāte; vērtība – cilvēka cieņa) • Uzņemas iniciatīvu, vadību un mobilizē līdzcilvēkus arī nepazīstamās situācijās un apdraudējuma apstākļos, attīstot ieradumu pārvarēt bailes un izlēmīgi rīkoties sabiedrības labā. (Tikumi – drošme; vērtība – Latvijas valsts) • Apzinās veselīga dzīvesveida un apkārtējās vides saglabāšanas nozīmi savas dzīves kvalitātes uzturēšanā, attīstot ieradumu paredzēt savas izvēles un rīcības sekas. (Tikumi – atbildība, gudrība; vērtība – daba)
<p>Jēdzieni – valsts aizsardzības mācība, ierinda, reglaments, individuālais un kolektīvais ekipējums, MGRS koordinātes, maskēšanās, novērošana, atpakaļazimuts, triangulācijas metode, karavīra vērtības un standarti, militārā disciplīna, sakaru procedūra, NATO fonētiskais alfabēts, precīzas šaušanas pamatprincipi, klusuma un balss procedūras, riņķveida aizsardzība, formācijas, “uguns un kustība”, informācijas telpas aizsardzība.</p>	

Moduļa apguves norise

<p>Normatīvie akti</p> <p><i>(ieteicamais laiks apguvei – 7 mācību stundas)</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Iepazīstas ar VAM mērķiem, uzdevumiem, programmu un vispārīgo gada plānu, lai izvirzītu personiskās izaugsmes mērķus un strukturētu mācīšanos. • Iepazīstas ar militāro ētikas kodeksu, tiesībām, pienākumiem un atbildību, salīdzina to ar savām un citu vērtībām, veidojot izpratni par disciplīnas un hierarhijas kopsakarību. • Iepazīstas ar vispārējām drošības prasībām un noteikumiem VAM nodarbībās, apzina varbūtējos riskus un to mazināšanas pasākumus, radot pamatu izsvērtai lēmumu pieņemšanai un rīcībai. • Iepazīstas, analizē un raksturo karavīra vērtības un standartus, izprot to nozīmi militārajā dienestā un pielietojumu ikdienas dzīvē. Iepazīstas ar karavīru hierarhiju, dienesta pakāpēm un dažādiem atbildības līmeņiem. Iepazīstas un pielieto karavīra formas tērpa nēsāšanas prasības. Diskutē par skaidras struktūras, hierarhijas un disciplīnas nozīmi bruņotajos spēkos un ietekmi uz uzdevumu izpildi. • Iepazīstas ar militāro dienestu reglamentējošiem dokumentiem (piemēram, Militārā dienesta likums, Zemessardzes likums, AM reglamenti, u. c.) un karavīru pienākumiem. Analizē un salīdzina karjeras iespējas Nacionālajos bruņotajos spēkos un citās jomās, plāno savu nākotnes karjeru.
<p>Sakaru procedūras un kiberdrošība</p> <p><i>(ieteicamais laiks apguvei – 8 mācību stundas)</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Iepazīst militāro sakaru nozīmi, organizāciju un veidus, raksturo tos un pamato izvēli, atkarībā no situācijas un apstākļiem. Iepazīst un raksturo radiostacijas galvenās sastāvdaļas un to funkcijas. • Iepazīstas ar personas datu aizsardzības un privātuma digitālajā vidē nozīmību un principiem tā saglabāšanai, analizē un izvērtē digitālās komunikācijas priekšrocības un riskus, lai komunicētu cieņpilni un atbildīgi. Diskutē par faktu pārbaudes nozīmību un informācijas avotu uzticamību, to sasaistot ar saviem informācijas iegūšanas paradumiem. • Apgūst NATO fonētisko alfabētu, tā pielietošanu gan militārajos sakaros, gan citās situācijās (piemēram, atsevišķu burtu precīzai nosaukšanai). Praktizē NATO fonētiskā alfabēta izmantošanu informācijas apmaiņā. • Iepazīst militāro sakaru procedūru, tās nozīmi un pielietojumu informācijas apmaiņā, lai standartizētu, vienkāršotu un paātrinātu ziņojumu nodošanu, atslogotu sakaru tīklu un samazinātu elektromagnētisko nospiedumu. • Apgūst biežāk lietojamās sakaru ziņojumu formas (piemēram, 5W vai SITREP), praktizē ziņojuma sagatavošanu dotā situācijā, kā arī neparedzamos un mainīgos apstākļos. • Sagatavo un uztur radiostaciju darbam, nodibina sakarus, pārraida un pieņem ziņojumus, izmantojot sakaru procedūru un NATO fonētisko alfabētu.

Militārā topogrāfija un orientēšanās

(ieteicamais laiks apguvei – 25 mācību stundas)

- Raksturo topogrāfiskās (militārās) kartes struktūras elementus, mērogus (attālumus), MGRS koordinātu tīklu un apzīmējumus. Aprēķina attālumus starp objektiem dažādu mērogu kartēs un pārveido tos uz attālumiem dabā.
- Iepazīst apvidus raksturošanas principus, raksturo apvidu pēc kartes, dotajā apvidū uz kartes izvēlas maršrutu un pamato savu izvēli, izdara secinājumus par apvidus ietekmi uz pārvietošanos.
- Iepazīst, paskaidro un praktizē MGRS koordinātu noteikšanas metodes un pielietošanu, lai identificētu un norādītu objektus uz kartes, izmantojot vienotu un standartizētu sistēmu. Dažādos veidos (izmantojot koordinātes, virzienu un attālumu, u. c.) norāda un identificē objektus dažādu mērogu kartēs.
- Attīsta un nostiprina kompasu izmantošanu virziena noteikšanai gan uz kartes, gan dabā. Piemērojot direkcijas leņķa principu, pārnes virzienu no kartes uz apvidu un pretēji. Apgūst un praktizē triangulācijas metodi (atpakaļazimuta pielietošanu) savas atrašanās vietas noteikšanai uz kartes un dabā.
- Iepazīst, paskaidro un pielieto maršruta kartiņas sastādīšanas principus. Sagatavo maršruta kartiņu dotam vai paša izvēlētam maršrutam, ņemot vērā apvidu, laiku, pieejamos resursus un citus apstākļus.
- Aktualizē topogrāfijā gūtās zināšanas, nosaka debess puses un savu atrašanās vietu dabā pēc debesu ķermeniem un apvidus pazīmēm.
- Nosaka savu atrašanās vietu un veic (ietur un kontrolē) orientēšanās maršrutu pēc kartes, izmantojot apvidus orientierus (gan līnijveida, gan punktveida) un attāluma noteikšanas metodes. Izvērtē prasmju atbilstību situācijai, savu sniegumu un izdara secinājumus tā uzlabošanai.
- Izmantojot karti, kompasu un orientierus, nosaka savu atrašanās vietu un orientējas nepazīstamā apvidū. Izvērtē prasmju atbilstību situācijai, savu sniegumu un izdara secinājumus tā uzlabošanai.
- Apvieno topogrāfijas, sakaru un lauka kaujas iemaņas, kā arī vadības prasmes, orientējoties vidējas sarežģītības apvidū un kontrolpunktos veicot dažādus kontroluzdevumus (piemēram, sakaru procedūra, situācijas ziņojums, pārvietošanās veidu demonstrācija, u. c.), pietuvinot orientēšanos taktiskai apvidus pārvarēšanai.
- Iepazīst orientēšanās telpās pamatprincipus un pielieto tos, izpildot telpu orientēšanās uzdevumus.
- Aktualizē maršruta kartiņas sastādīšanas iemaņas, veicot orientēšanās vingrinājumus, izmantojot paša sastādīto maršruta kartiņu. Analizē un izvērtē savu sniegumu, izdara secinājumus tā uzlabošanai.
- Izpilda dažādu grūtības pakāpju orientēšanās uzdevumus – norobežots apvidus, iezīmēta trase, pa pāriem vai individuāli, orientēšanās telpās, orientēšanās ar maršruta kartiņu, orientēšanās pēc azimuta un attāluma, dažādas distances un kontrolpunktu sarežģītība, dažādas kartes, aerofoto vai digitālās tehnoloģijas u. c.

Droša apiešanās ar ieročiem un šaušana ar pneimatiku⁶

(ieteicamais laiks apguvei – 31 mācību stunda)

- Iepazīstas ar šaujamo ieroci attīstības vēsturi, to iespējām un funkcionālo pielietojumu.
- Iepazīstas ar pneimatisko ieroci, tā galvenajām sastāvdaļām un to funkcijām. Apgūst drošu apiešanos ar ieroci, tā pārbaudi, apkopi un pamata darbības (apskati, funkcionālo pārbaudi, pielādēšanu un izlādēšanu). Raksturo ieroča galvenās sastāvdaļas.
- Apgūst pneimatiskā ieroča darbības principus, tēmēkļa regulēšanu un iespējamo kļūmju novēršanu. Droši, neapdraudot sevi un citus, izpilda pamata darbības ar pneimatisko ieroci, attīstot atbildības sajūtu un pašdisciplīnu.
- Iepazīstas ar dažādu faktoru ietekmi uz šaušanas precizitāti, četriem precīzas šaušanas pamatprincipiem un darbībām to pielietošanai. Paskaidro un demonstrē precīzas šaušanas pamatprincipus dažādos šaušanas stāvokļos (guļus, no ceļa, stāvus). Apgūst un ievēro komandas šautuvē un uz uguns līnijas, lai droši, nepakļaujot riskam sevi un apkārtējos, veiktu praktisko šaušanu ar pneimatisko ieroci.
- Iepazīstas ar Nacionālo bruņoto spēku bruņojumā esošo standarta triecienšauteni G-36, tehniskajiem rādītājiem, galvenajām detaļām un to funkcijām, kaujas komplektu, uguns veidiem un pielietojumu. Atpazīst un raksturo triecienšauteni G-36 un tās izmantošanas veidus.
- Aktualizē gūtās zināšanas un iemaņas, drošā veidā pielietojot tās praktiskajā šaušanā ar pneimatisko ieroci.
- Izpilda grupēšanas un piešaudes vingrinājumus ar pneimatisko ieroci, veidojot šaušanas prasmes. Analizē un novērtē savus rezultātus, identificē kļūdas un snieguma uzlabošanas iespējas, sadarbojas ar biedriem un skolotāju iemaņu pilnveidošanā.
- Attīsta un nostiprina šaušanas iemaņas, droši izpildot praktiskās šaušanas vingrinājumus ar pneimatisko ieroci no dažādiem šaušanas stāvokļiem (guļus, no ceļa, stāvus), analizē savu sniegumu un, sadarbībā ar skolotāju, plāno tā uzlabošanu.
- Attīsta un nostiprina pietāti pret ieroci un tā pielietošanu. Identificē un izprot kopsakarību šaušanas iemaņu attīstībā (drošības noteikumi, teorija, darbības ar ieroci, darbības šautuvē, šaušanas pamatprincipi, grupēšana / piešaušana / šaušana).

⁶ Saskaņā ar Ministru kabineta 2009. gada 24. novembra noteikumu Nr. 1338 "Kārtība, kādā nodrošināma izglītojamo drošība izglītības iestādēs un to organizētajos pasākumos" 3.12.¹punktu "nodrošināt, lai izglītības iestādē netiktu ienesti un demonstrēti ieroči, munīcija vai speciālie līdzekļi, **izņemot gadījumus**, ja tas tieši saistīts ar akreditētas izglītības programmas īstenošanu un saskaņā ar Valsts policijas atļauju paredzētas nodarbības ar šaušanu saistītos sporta veidos vai **tiek īstenotas jaunsargu vai militārās apmācības programmas**, ievērojot leroču un speciālo līdzekļu aprites likumā noteikto kārtību" (grozīts ar MK 21.05.2013. noteikumiem Nr.259). <https://likumi.lv/ta/id/201106>

Lauka kaujas iemaņas

*(ieteicamais laiks apguvei –
31 mācību stunda)*

- Reflektē par dažādu uzdevumu veikšanas pamatnosacījumiem, lai sasniegtu izvirzītos mērķus, gūtu gandarījumu un saglabātu personīgo un kolektīvo drošību (piemēram, apspriež pieejamos resursus, laika apstākļu, apvidus un sagatavotības ietekmi).
- Iepazīstas ar individuālo ekipējumu, tā pielietošanas un komplektēšanas iespējām, salīdzina dažādu ekipējuma elementu nozīmi un modelē ekipējuma izvēli un pielāgošanu atkarībā no apstākļiem un veicamā uzdevuma.
- Iepazīstas, raksturo un pielieto dažādas attāluma noteikšanas metodes, pārliecinās par savu soļa garumu dažādos apvidos un praktizē tā izmantošanu veiktās distancēs noteikšanai pārvietošanās laikā. Sasaista attāluma noteikšanas iemaņas ar topogrāfijas un orientēšanās prasmēm, analizē to pielietojumu dažādās dzīves situācijās.
- Apgūst maskēšanās un apvidus novērošanas pamatprincipus. Individuāli nomaskējas atbilstoši apvidum un situācijai, lai padarītu sevi grūtāk pamanāmu, tādējādi veicot preventīvos drošības pasākumus un paaugstinot izdzīvošanas iespējas. Veic sistemātisku teritorijas novērošanu un identificē apvidū dažādus objektus, attīstot uzmanību, koncentrēšanās spēju un pašdisciplīnu.
- Iepazīst pirmās palīdzības lauka apstākļos pamatprincipus, attīsta prasmes rūpēties par savu un līdzcilvēku drošību, novērtējot riskus un izvairoties no bīstamām situācijām. Pilnveido iemaņas rīkoties situācijās ar cietušajiem un sniegt pirmo palīdzību, aprūpējot cietušo līdz medicīniskās palīdzības ierašanās brīdim.
- Iepazīst, raksturo un praktizē dažādus taktiskās pārvietošanās veidus (piemēram, patrulēšana, zemā stāja, rāpošana, līšana), paskaidro to pielietojumu atkarībā no apvidus, apdraudējuma un situācijas. Izvēlas, pamato un pielieto atbilstošāko taktiskās pārvietošanās veidu gan individuāli, gan grupā.
- Iepazīst un raksturo mērķu norādes metodes, to pielietojumu. Attīsta novērošanas, attāluma noteikšanas un komandu došanas prasmes, skaidri un precīzi identificē objektus (mērķus) apvidū, norādot attālumu, piesaistes punktus un virzienu.
- Iepazīstas ar uzrunu, mutisku rīkojumu un pavēļu došanas pamatprincipiem militārā vidē, pilnveidojot vadības iemaņas, praktizē pavēļu došanu un izpildi.
- Aktualizējot maskēšanās pamatprincipus, iepazīst “klusuma procedūras” un “balss procedūras” nozīmi un pielietošanu. Apgūst biežāk izmantojamās taktiskās roku signālus, paskaidro to izmantošanu. Izvēlas un demonstrē situācijai atbilstošus roku signālus.
- Iepazīstas ar taktiskā elementa “riņķveida aizsardzība” nozīmi un principiem, ieņemšanu, darbību un noņemšanu. Apvienojot individuālās lauka kaujas iemaņas, militāro vadību un taktikas pamatelementus, darbojoties grupā, izpildīs taktisko elementu “riņķveida aizsardzība”, pielāgojoties apvidum un situācijai.

	<ul style="list-style-type: none"> • Iepazīst nodaļas taktiskās formācijas un to pielietojumu, modelē un paskaidro nodaļas formācijas dažādās situācijās. Pilnveido un nostiprina militārās vadības un sadarbības iemaņas, grupā taktiski pārvietojoties apvidū, izmantojot dažādas formācijas un šķēršļu (dabisko un mākslīgo) pārvarēšanas tehnikas. • Iepazīstas ar taktiskā manevra “uguns un kustība” nozīmi un principiem, paskaidros tā pielietojumu un modelēs izpildi.
Ierindas prasmes <i>(ieteicamais laiks apguvei – 12 mācību stundas)</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Iepazīstas ar Ierindas noteikumu prasībām, definīcijām un pienākumiem pirms stāšanās ierindā un ierindā, veidojot izpratni par sadarbības, vienotības un disciplīnas nozīmi un radot pamatu praktisko ierindas iemaņu apgūšanai. • Atbilstoši Ierindas noteikumiem, vispirms individuāli, pēc tam grupā, apgūs un nostiprinās atsevišķus ierindas paņēmienus – pamatstāju, pagriezienus uz vietas un kustībā, dažādus soļu (soļošanas) veidus, ierindas formēšanu, iziešanu un atgriešanos ierindā. • Izpildot ierindas paņēmienus, nostiprinās veselību un darbaspējas, attīstīs pašdisciplīnu, koordināciju, vienotību un spēju sinhroni darboties grupā. • Pilnveidos vadības iemaņas, pavēļu došanu un izpildi militārā vidē, vadot grupas ierindu dažādu paņēmienu izpildē.

Mācību līdzekļi –

NBS reglaments MR 3-2.12. *Instruktoru rokasgrāmata Kājniestu kaujas apmācība*. – Rīga: 2006.

Normatīvie akti	<p>NBS Instruktoru skola. <i>Militārās vadības pamati</i>. – Cēsis: 2002.</p> <p><i>Karavīra vērtības un standarti</i>. Pieejams: https://www.mil.lv/lv/aktivais-dienests/dienesta-gaita/karavira-vertibas-un-standarti</p> <p><i>Militārā dienesta likums</i>. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/63405</p> <p><i>Nacionālo bruņoto spēku likums</i>. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/15836</p> <p><i>Latvijas Republikas Zemessardzes likums</i>. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/210634</p> <p>Ministru kabineta noteikumi Nr.26. <i>Noteikumi par karavīra formas tērpiem un atšķirības zīmēm</i>. Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/311981</p> <p>Jaunsardzes centra sagatavotie mācību un uzskates līdzekļi.</p>
Sakaru procedūras un kiberdrošība	<p>Zemessardze. <i>Radiotelefonistu rokasgrāmata</i>. – Rīga: 2000.</p> <p>Izglītības attīstības centrs. <i>Medijpratība skolām</i>. Pieejams: http://www.iac.edu.lv/izdevumi-un-petijumi/izdevumi/new-publication-page-9/</p> <p>Jaunsardzes centra sagatavotie mācību un uzskates līdzekļi.</p>

Militārā topogrāfija un orientēšanās	Valsts zemes dienests. <i>Mūsdienu Latvijas topogrāfiskās kartes.</i> – Rīga: VZD, 2001. Zemessardze. <i>Militārā topogrāfija.</i> – Rīga: 2000. Žilko, J. <i>Orientierista ABC.</i> – Rīga: Avots, 2005. Jaunsardzes centra sagatavotie mācību un uzskates līdzekļi.
Droša apiešanās ar ieročiem un šaušana ar pneimatiku	Latvijas Nacionālā aizsardzības akadēmija. <i>Ieroču un municijas uzbūves un darbības principi.</i> – Rīga: 2009. Latvijas Nacionālā aizsardzības akadēmija. <i>Šaušanas pamati.</i> – Rīga: 2001. Jaunsardzes centra sagatavotie mācību un uzskates līdzekļi.
Lauka kaujas iemaņas	Bramanis, A.J., Aperāns, M. <i>Karavīra rokasgrāmata.</i> – Rīga: Umbra, 2004. Kristensens, H.S. <i>Šķēršļu joslas pārvarēšanas tehnikas apmācība.</i> – Rīga: 2001. NBS reglaments MR 3-2.14. <i>Kājnieku vada taktika.</i> – Rīga: 2004. Zemessardze. <i>Izdzīvošana.</i> – Rīga: 2000. Jaunsardzes centra sagatavotie mācību un uzskates līdzekļi. Wade, N.M., Larsen, C. <i>The Small Unit Tactics SMARTbook.</i> – Lakeland, FL: The Lightning Press, 2008.
Ierindas prasmes	Aizsardzības ministrija, noteikumi Nr.8-NOT. <i>Ierindas noteikumi.</i> – Rīga: 2006. Jaunsardzes centra sagatavotie mācību un uzskates līdzekļi.

Aizsardzības nozares (piemēram, Aizsardzības ministrijas, Nacionālo bruņoto spēku, Zemessardzes, Nacionālās aizsardzības akadēmijas u. c.) sagatavotos un izdotos mācību līdzekļus skolotājs var saņemt sadarbībā ar Jaunsardzes centru.

Starppriekšmetu saikne – sports un veselība, dabaszinātnes, svešvaloda, datorika, latviešu valoda.

Metodiskais komentārs –

Moduļa apguve tiek organizēta praktisko nodarbību telpās un āra apstākļos veidā. Veicina skolēnu lietpratības attīstību – spēju vispārināt, pārnest zināšanas un prasmes uz nezināmām (arī reālās dzīves) situācijām – tādējādi koncentrējot mācīšanu uz zināšanu un prasmju ieguves procesu (kā zina/kā prot) nevis zināšanu apjomu (ko zina). Skolotājam jāpiedāvā un jānodrošina atbilstošu atbalstu, piemēram, atgādnes, paraugus, procesu aprakstus (algoritmus) sekmīgai darba veikšanai; atgriezenisko saiti un atkārtotas (vairākas) iespējas vingrināties izmantot zināšanas un prasmes visa mācību gada garumā.

Nodarbībās tiek izmantota pārveidojama, reālās dzīves problēmsituāciju risināšanai piemērota mācību vide – klase, sporta zāle, stadions, parks, mežs u. c. Āra aktivitātes tiek piedāvātas atbilstoši klimatiskajiem apstākļiem un materiāltehniskajam nodrošinājumam. Nodarbības nav ierobežotas ar 40 minūšu mācību stundu, bet notiek tik ilgi, cik nepieciešams konkrēto rezultātu sasniegšanai (mācību dienas ietvaros). Lai rosinātu skolēnus izmantot augstākos izziņas darbības līmeņus, skolotājam jāpiedāvā izaicinoši (gan intelektuāli, gan fiziski), kompleksi uzdevumi – autentiskas situācijas, kuru

risināšanā nepieciešams integrēt un koordinēti pielietot zināšanas, prasmes un attieksmes (piemēram, taktisku uzdevumu veikšana, kurā nepieciešamas vadības, sakaru, lauka kaujas iemaņu un orientēšanās iemaņas kopā ar fizisko spēju tās izmantot).

Vienots mērķis, sadarbība un disciplīna veicina doto uzdevumu precīzāku izpildi, tāpēc skolotājam jāsekmē skolēnu vienotība kopēja mērķa sasniegšanā, attīstot sadarbības prasmju apguvi. Darbojoties grupā, ikvienam skolēnam jāuzņemas atbildība par kopējo grupas darbu, uzdevumiem un rezultāta sasniegšanu. Skolotājam jāveicina cieņa un respekts pret katra grupas dalībnieka individuālajām spējām un prasmēm, tādējādi attīstot skolēnos prasmes iedrošināt, paskaidrot un radīt izpratni saviem komandas biedriem, rezultātā sekmējot visas grupas darbu.

Papildiespējas –

Apgūtās Valsts aizsardzības prasmes skolēni var pilnveidot Jaunsardzes centra interešu izglītības formātā organizētajās VAM vasaras nometnēs, kur praksē tiek nostiprināts VAM kursa ietvaros apgūtais un uzlabota fiziskā veselība. Dalība brīvprātīgajās vasaras nometnēs rosina skolēnu un audzēkņu interesi par iesaisti aktīvajā dienestā, stiprina noturību pret dažādiem apdraudējumiem un attīsta spēju mobilizēties krīzes situācijās.

Pielikumi

1. pielikums

Mācību priekšmetu kursu programmu paraugos lietotie kodi

Atsaucei uz standartu⁷ mācību priekšmetu kursu programmu paraugos izmantoti šādi plānoto skolēnam sasniedzamo rezultātu (SR) un lielo ideju (Li) kodi. (Standarta pielikumi, kuros lietoti šie kodi, atrodami Skola2030 tīmekļa vietnē.)

SR kodi

Piemērs:

VL. Mācību joma (visu mācību jomu apzīmējumus sk. tabulā)	VL.O.2.1. O. Kursa apguves līmenis (visu kursu apguves līmeņu apzīmējumus sk. tabulā)	2.1. Mācību jomas SR kārtas numurs standartā			
		<table border="1"> <tr> <td>2.1. Izvēlas, atlasa un izmanto informāciju no dažādiem avotiem sava teksta izveidei saskaņā ar konkrētajām vajadzībām un mācību mērķiem.</td> <td>2.1. Lai daudzpusīgi izzinātu noteiktu problēmu, jautājumu vai tematu un veidotu savu tekstu, mērķtiecīgi izvēlas, kārtā, analizē un vērtē informāciju, salīdzinot dažādos avotos publicēto tekstu saturu un tajos izmantotos valodas līdzekļus.</td> <td>2.1. Pēta valodas un literatūras jautājumu atspoguļojumu plašsaziņas līdzekļos, lai pēc noteiktiem kritērijiem izvērtētu informāciju un veidotu spriedumus par šo ziņu kvalitāti, aktualitāti un izmantojamību savu tekstu izveidei.</td> </tr> </table>	2.1. Izvēlas, atlasa un izmanto informāciju no dažādiem avotiem sava teksta izveidei saskaņā ar konkrētajām vajadzībām un mācību mērķiem.	2.1. Lai daudzpusīgi izzinātu noteiktu problēmu, jautājumu vai tematu un veidotu savu tekstu, mērķtiecīgi izvēlas, kārtā, analizē un vērtē informāciju, salīdzinot dažādos avotos publicēto tekstu saturu un tajos izmantotos valodas līdzekļus.	2.1. Pēta valodas un literatūras jautājumu atspoguļojumu plašsaziņas līdzekļos, lai pēc noteiktiem kritērijiem izvērtētu informāciju un veidotu spriedumus par šo ziņu kvalitāti, aktualitāti un izmantojamību savu tekstu izveidei.
2.1. Izvēlas, atlasa un izmanto informāciju no dažādiem avotiem sava teksta izveidei saskaņā ar konkrētajām vajadzībām un mācību mērķiem.	2.1. Lai daudzpusīgi izzinātu noteiktu problēmu, jautājumu vai tematu un veidotu savu tekstu, mērķtiecīgi izvēlas, kārtā, analizē un vērtē informāciju, salīdzinot dažādos avotos publicēto tekstu saturu un tajos izmantotos valodas līdzekļus.	2.1. Pēta valodas un literatūras jautājumu atspoguļojumu plašsaziņas līdzekļos, lai pēc noteiktiem kritērijiem izvērtētu informāciju un veidotu spriedumus par šo ziņu kvalitāti, aktualitāti un izmantojamību savu tekstu izveidei.			

Li kodi

Piemērs:

VSK. Vispārējās vidējās izglītības pakāpe	VSK.S.Li.6. S. Mācību joma	Li.6. Mācību jomas SR kārtas numurs standartā	
		<table border="1"> <tr> <td>6. Jebkurš informācijas avots, kas ataino norises sabiedrībā pagātnē un mūsdienās, ir vērtējams kritiski.</td> </tr> </table>	6. Jebkurš informācijas avots, kas ataino norises sabiedrībā pagātnē un mūsdienās, ir vērtējams kritiski.
6. Jebkurš informācijas avots, kas ataino norises sabiedrībā pagātnē un mūsdienās, ir vērtējams kritiski.			

Kursu apguves līmeņu apzīmējumi

V	Vispārīgais līmenis
O	Optimālais līmenis
A	Augstākais līmenis

Mācību jomu apzīmējumi

V	Valodu mācību joma	
	VL	Latviešu valoda
	VS	Svešvaloda
K	Kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību joma	
S	Sociālā un pilsoniskā mācību joma	
D	Dabaszinātņu mācību joma	
M	Matemātikas mācību joma	
T	Tehnoloģiju mācību joma	
F	Veselības, drošības un fiziskās aktivitātes mācību joma	

⁷ Ministru kabineta 2019. gada 3. septembra noteikumi Nr. 416 "Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem".

2. pielikums

Specializētajā kursā plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti

Veselības, drošības un fiziskās aktivitātes mācību jomas plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti optimālajā apguves līmenī

VSK.F.Li.1. Regulāras, sistemātiskas un daudzveidīgas fiziskās aktivitātes ir fiziskās veselības, emocionālās labklājības un veselīga dzīvesveida paradumu pamatā
VSK.F.Li.1.3. Kustību māksla un fiziskās aktivitātes telpā
F.O.1.3.2. Patstāvīgi kombinē, savieno, veido un izpilda vingrinājumu kompleksus, kas nostiprina veselību un organisma darbības, lai sasniegtu izvirzītos mērķus.
F.O.1.3.3. Atbildīgi izvērtējot situāciju, nepieciešamības gadījumos prot izmantot paš aizsardzības paņēmienus, ievērojot savu un citu cilvēku drošību.
VSK.F.Li.1.4. Āra fiziskās aktivitātes
F.O.1.4.1. Efektīvi pārnes, apvieno un veido vieglatlētikas šķēršļu joslas (dabīgās un mākslīgi veidotās vidēs) no iepriekš apgūtiem skriešanas, lēkšanas un mešanas vingrinājumiem, izpilda tos savas fiziskās sagatavotības sekmēšanai, izvirza personiski nozīmīgus mērķus un prioritātes, kas ir nepieciešami individuālo un grupas mērķu sasniegšanai.
F.O.1.4.2. Balstoties uz iepriekšējo pieredzi un izmantojot digitālās tehnoloģijas, atbilstoši pieejamajiem resursiem izvēlas pārvietošanās veidus, plāno un īsteno dažādas pārvietošanās veidu stratēģijas, kā arī stratēģiskās spēles dabā, kas atbilst grupas dalībnieku spējām, veselībai un aktivitātes mērķim.
F.O.1.4.3. Pieņem izvērtējumus, pamatotus lēmumus, lietojot dažādas kartes, piemēram, orientēšanās, aerofoto, izvēlas maršrutam atbilstošas stratēģijas un veic maršrutu atbilstoši izvirzītajam mērķim, izvērtē savu sniegumu, lai to uzlabotu.
F.O.1.4.4. Sadarbojoties mazās grupās, plāno, sadala pienākumus, organizē, piedalās vairāku dienu tūrisma (kājnieku, velotūrisma vai slēpošanas) pārgājienā, izvērtē prasmju atbilstību situācijai un savu sniegumu, lai to uzlabotu.
VSK.F.Li.2. Fiziskā aktivitāte ir priekšnosacījums labai fiziskai un garīgai veselībai
F.O.2.1. Ikdienā patstāvīgi plāno, īsteno, izvērtē un pielāgo fiziskās aktivitātes fizisko spēju sekmēšanai un savas veselības uzturēšanai. Izvirza personiskās izaugsmes mērķus, uzrauga to izpildi, atbilstoši variē fiziskās aktivitātes, piemēram, vingrinājumus lokanībai un mobilitātei, funkcionalitātei, izturības un spēka sekmēšanai.
F.O.2.2. Pēta, analizē, lieto, mēģina un saskata atšķirības, kā arī spēj izraudzīties sev atbilstošāko un interesantāko fiziskās sagatavotības programmas veidu, lai sasniegtu individuālos mērķus (piemēram, jauniešu populārākās fiziskās sagatavotības programmas, vingrinājumi, līdzekļi, metodes).

Veselības, drošības un fiziskās aktivitātes mācību jomas plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti vispārīgajā apguves līmenī

VSK.F.Li.3. Drošību un veselību ietekmē gan paša izvērtēti lēmumi, apzinoties varbūtējos riskus un izvērtējot savu rīcību, gan gatavība atbilstoši reaģēt negaidītās un nepazīstamās situācijās

F.V.3.1. Izvērtē un rīkojas atbilstoši apkārtējās vides situācijai, piemēram, pārvietojoties pa veloceliņiem, pa marķētu slēpošanas distanci, pa skrituļošanai atvēlētām vietām, tādējādi samazinot iespējamo traumu risku.

F.V.3.3. Dzīvībai kritiskās situācijās pieņem lēmumus savai un cietušā drošībai, nodrošina cietušā aprūpi, tai skaitā traumu gadījumā, un sniedz pirmo palīdzību, piemēram, neatstāj cietušo vienu pirms neatliekamās medicīniskās palīdzības ierašanās, nogulda cietušo stabilā sānu pozīcijā, aptur asiņošanu u. tml.

F.V.3.4. Spēj identificēt apdraudējumus un riskus dažādās vidēs un situācijās, tai skaitā valsts aizsardzības apdraudējuma gadījumos, veic preventīvus drošības pasākumus, identificē drošas rīcības soļus, izvēloties piemērotākās problēmrisināšanas stratēģijas, un atbilstoši rīkojas.

Sociālās un pilsoniskās mācību jomas plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti vispārīgajā apguves līmenī

VSK.S.Li.1. Individīds apzinās sevi kā daļu no sabiedrības – sadarbojoties var izdarīt vairāk un efektīvāk, kopīgi ir iespējams ietekmēt procesus

S.V.1.1. Atpazīst un interpretē personības iezīmes – īpašības, indivīda sociālās, emocionālās prasmes. Daudzveidīgos piemēros analizē ieradumu veidošanās mehānismus, plāno saviem mērķiem atbilstošu labvēlīgu ieradumu veidošanās darbības, izvērtējot personisko pieredzi. Novērtējot savas zināšanas un intereses, pieņem lēmumus, plāno savu nākotnes karjeru, izvairoties no augsta riska uzvedības, lai iekļautos darba tirgū un nepakļautu sevi sociālās atstumtības riskiem.

S.V.1.2. Nosaka sociāli emocionālos, bioloģiskos un vides faktoros, kas ietekmē cilvēka personības attīstību un veselību. Raksturo dažādas savstarpējo attiecību formas, vērtē savstarpējo attiecību formas, vērtē laulības un ģimenes lomu cilvēka personības attīstībā. Praktiskos piemēros atpazīst un sadarbojoties salīdzina sociālo procesu norises un cilvēku emocijas, motīvus un uzvedību.

S.V.1.3. Diskutē par mūsdienu ētiskajām problēmām, piemēram, cilvēku vēlmēm un vajadzībām veselības jomā, piedāvā to risinājumus un skaidro to nozīmi dzīves kvalitātes veidošanā. Formulē personisko dzīves pozīciju. Analizē kultūras un reliģisko tradīciju lomu mūsdienu ētisko problēmu risināšanā.

S.V.1.5. Izmantojot Latvijas vēstures 20. gs. piemērus, pamato un uzskaita kritērijus indivīda piederības izjūtai valstij. Skaidro savas saiknes ar Latvijas valsti, veido savu aktīvā pilsoņa plānu un īsteno daļu no tā.

VSK.S.Li.2. Latvijas demokrātiju un tiesiskumu nodrošina lokālu interešu un starptautisku attiecību mijiedarbība

S.V.2.1. Izmantojot piemērus no vēstures par varas un valdīšanas formām un politiskajiem režīmiem Latvijā un pasaulē 20.–21. gs., zināšanas par legalitāti un leģitimitāti, pamato, kā reakcionāras vai radikālas sabiedrības idejas ietekmē represīvas un neiecietīgas politikas veidošanos.

S.V.2.3. Izmantojot Latvijas 20. gs. vēstures un aktuālo politisko notikumu piemērus, kritiski vērtē politisko partiju nozīmīgumu sabiedrības attīstībā. Diskutē par pilsoņu pienākumiem un politiskās līdzdalības iespējām ietekmēt lēmumu pieņemšanu, tai skaitā iesaistoties vēlēšanu procesos valstī.

VSK.S.Li.4. Apzinoties un iepazīstot kultūru daudzveidību un globalizācijas procesus, izprotot dažādu kultūru atšķirības un konfliktus, rodas cieņa starpkultūru saskarsmē

S.V.4.3. Izzina Latvijas kultūrvēsturisko mantojumu un iesaistās tā aizsargāšanā un saglabāšanā. Veido pamatotu viedokli par kultūras mantojumu, tajā skaitā kristietības ietekmē veidojušos, kā kopīgas vēsturiskās un sociālās atmiņas avotu.

VSK.S.Li.5. Laika gaitā sabiedrība cilvēku daudzveidīgas darbības un citu cēloņu ietekmē piedzīvo pārmaiņas

S.V.5.3. Analizējot indivīda rīcības piemērus dažādās vēstures situācijās, skaidro, kā cilvēka individuālās īpašības un vēsturiskie apstākļi ietekmē cilvēka un sabiedrības mijiedarbību.

S.V.5.4. Izmantojot konkrētus piemērus, pamato, ka ikvienas nācijas vēsture ir unikāla, bet vienlaikus tā ir arī pasaules vēstures sastāvdaļa.

S.V.5.5. Raksturo un salīdzina apdzīvojuma un apdzīvotības izmaiņu dinamiku dažāda mēroga teritorijās, to ietekmi uz apdzīvojuma un apdzīvotības reģionālo atšķirību veidošanos Latvijā un pasaulē.

3. pielikums

Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti caurviju prasmēs, beidzot vidējās izglītības pakāpi

1. Kritiskā domāšana un problēmrisināšana:

- 1.1. mērķtiecīgi formulē precīzus jautājumus, lai kritiski analizētu kompleksas situācijas un abstraktas idejas. Izzina kontekstu, to analizē, kritiski izvērtē, kā arī sintezē un interpretē informāciju, lai sasniegtu konkrētu mērķi. Gūst vispusīgu, precīzu informāciju par kompleksiem jautājumiem, izvērtē tās ticamību un analizē, kādēļ atsevišķās situācijās iegūt ticamu informāciju ir grūti;
- 1.2. kompleksās situācijās spriež no konkrētā uz vispārīgo un no vispārīgā uz konkrēto. Pamana loģiskās argumentācijas kļūdas savos un citu izteikumos, novērš tās. Argumentē, pierādot izteiktā apgalvojuma ticamību un veidojot pamatotus secinājumus;
- 1.3. nosaka aktuālas vajadzības, precīzi formulē kompleksu problēmu un pamato nepieciešamību to risināt, izvirza mērķi, piedāvā vairākus risinājumus, izvērtē tos attiecībā pret mērķi, izvēlas īstenot labāko;
- 1.4. kompleksās, neskaidrās situācijās patstāvīgi izstrādā problēmas risinājuma plānu un īsteno to, izvēloties, lietojot un pielāgojot piemērotas problēmrisināšanas stratēģijas, elastīgi reaģē uz neparedzētām pārmaiņām, izvērtē paveikto un gūtos secinājumus izmanto arī citā kontekstā.

2. Jaunrade un uzņēmējspēja:

- 2.1. interesējas par atklājumiem un inovācijām, proaktīvi meklē jaunas iespējas, kā efektīvi uzlabot savu un citu dzīves kvalitāti, rosina uzlabot esošo situāciju, pieņem nepieredzētus, kompleksus izaicinājumus, saglabā emocionālu līdzsvaru un atvērtību nenoteiktības apstākļos;
- 2.2. raugoties uz situāciju no dažādiem skatpunktiem, pamana jaunas iespējas, mērķtiecīgi un elastīgi izmanto vai attīsta pats savas ideju radīšanas stratēģijas, lai nonāktu pie jauniem un noderīgiem risinājumiem, efektīvi organizē resursus (cilvēku, zināšanu, kapitāla, infrastruktūras), lai īstenotu savu iecerī, patstāvīgi meklē, izvērtē un atbildīgi izmanto citu idejas, kā arī piedāvā savas, lai iedvesmotu citus;
- 2.3. gan patstāvīgi, gan grupā attīsta ideju ilgtspējīgā piedāvājumā, kļūdas un grūtības izmanto kā iespēju izaugsmei.

3. Pašvadīta mācīšanās:

- 3.1. regulāri un atbilstoši savām vajadzībām izvirza īstermiņa un ilgtermiņa mērķus, formulē kritērijus, pēc kuriem izvērtēt, vai mērķis ir sasniegts, plāno mērķa īstenošanas soļus, uzņemas atbildību par savu lomu soļu īstenošanā un mērķu sasniegšanā;
- 3.2. patstāvīgi un regulāri analizē un reflektē par savas darbības saistību ar emocijām, personiskajām īpašībām un uzvedību, rod veidus, kā attīstīt spējas pārvaldīt savu domāšanu, emocijas un uzvedību;
- 3.3. patstāvīgi izvēlas, pielāgo un rada savas domāšanas stratēģijas kompleksās situācijās;
- 3.4. pieņemot atbildīgus lēmumus, vada emocijas sociāli pieņemamā veidā un orientējas uz iespējām, ieguvumiem un pozitīviem risinājumiem;
- 3.5. patstāvīgi izmanto kritērijus, kas palīdz īstenot darba uzraudzīšanu un pilnveidošanu, izvērtē, apkopo un turpmākā darba procesā mērķtiecīgi izmanto gūto pieredzi.

4. Sadarbība:

- 4.1. plāno un īsteno personisko un grupas mērķu sasniegšanai nozīmīgu, cieņpilnu verbālu, neverbālu un digitālu komunikāciju;
- 4.2. piedalās gan viendabīgas, gan neviendabīgas grupas darba procesā, pieņem viedokļu atšķirības, dalībnieku dažādo pieredzi un spējas, prognozē, novērš un risina domstarpības un konfliktus, tostarp digitālā vidē;
- 4.3. mācību procesā un sabiedriskajā dzīvē apzināti orientējas uz kopīgo labumu un grupai nozīmīgu mērķu sasniegšanu, spēj pārstāvēt savas un respektēt citu intereses, ja grupas un paša vajadzības atšķiras.

5. Pilsoniskā līdzdalība:

- 5.1. skaidro un pamato savu skatījumu par kopsakarībām gan vietējā, gan globālā mērogā, izvērtē individu, sabiedrības un vides mijiedarbību;
- 5.2. balstoties savās vērtībās un cienot citu vērtības, izsvērti izvēlas pasākumus un ikdienas situācijas, kurās iesaistīties un iesaistīt citus, cieņpilni pamatojot savu nostāju, prot atteikties, ja pasākums neatbilst vērtībām, un spēj nepakļauties grupas spiedienam, paliekot saistīts ar tiem, kuriem nepiekrīt;
- 5.3. skaidro savas rīcības sekas un uzņemas par tām atbildību ikdienas situācijās, lokālos un globālos procesos;
- 5.4. patstāvīgi un kopā ar citiem gūst pieredzi, iesaistoties risinājumu meklēšanā un īstenošanā, kas palīdz uzlabot dzīves kvalitāti.

6. Digitālā pratība:

- 6.1. lai īstenotu daudzveidīgas ieceres, mērķtiecīgi izvēlas vai pielāgo un efektīvi izmanto atbilstošas digitālās tehnoloģijas;
- 6.2. analizē digitālās komunikācijas ieguvumus un riskus, atbildīgi uzvedas un komunicē digitālajā vidē atbilstoši savām un citu interesēm;
- 6.3. kritiski analizē mediju radīto realitāti un informācijas ticamību, uzņemas atbildību rīkoties, lai novērstu nekvalitatīva mediju satura radīto ietekmi, un, radot savu mediju saturu, ievēro privātuma, ētiskos un tiesiskos nosacījumus;
- 6.4. analizē un novērtē tehnoloģiju lomu dažādos kontekstos, izvērtē veselīgus un drošus tehnoloģiju lietošanas paradumus, ievēro un pielāgo tos savām vajadzībām, reflektē par savu digitālo identitāti un tās atbildību savām un sabiedrības interesēm.

4. pielikums

Skolēnam attīstāmie ieradumi specializētajā kursā

- Novērtē situāciju un izlēmīgi rīkojas sabiedriskā labuma labā. (Tikumi – drošība, solidaritāte; vērtība – Latvijas valsts)
- Diskutē par to kā veicināt latvisko identitāti un piederību Latvijas valstij un Eiropas kultūrtelpai, kā sekmēt jauniešu pilsonisko kultūru un patriotismu, kā stiprināt iedzīvotājos vēsturisko atmiņu. (Tikumi – solidaritāte, tolerance; vērtība – Latvijas valsts)
- Ievēro morāles normas, izrāda rakstura stingrību un tiecas pēc patiesuma, vārdu un darbu saskaņas. (Tikumi – drošība, godīgums un taisnīgums; vērtība – Latvijas valsts)
- Plāno aktīvu pilsonisko rīcību, pieņem lēmumus un uzņemas atbildību par tiem. Sadarbojas grupā un sekmīgi darbojas arī individuāli. (Tikumi – drošība, atbildība; vērtība – Latvijas valsts)
- Uzņemas iniciatīvu, vadību un mobilizē līdzcilvēkus arī nepazīstamās situācijās un apdraudējuma apstākļos, attīstot ieradumu pārvarēt bailes un izlēmīgi rīkoties sabiedrības labā. (Tikumi – drošība; vērtība – Latvijas valsts)
- Izvēlas dzīves pozīciju un pamato viedokli, apzinoties savas vēlmes, intereses un dotības, un kontrolējot uzvedību un emocijas. (Tikumi – savaldība, godīgums; vērtība – brīvība)
- Novērtē apdraudējumu un iespējamus riskus, plāno rīcības soļus risku mazināšanai un attīsta ieradumu darboties atbilstoši noteikumiem un ierobežojumiem, rūpējoties par savu un citu cilvēku drošību. (Tikumi – atbildība, solidaritāte; vērtība – dzīvība)
- Novērtē visu grupas dalībnieku spējas, attiecīgi pielāgojot aktivitātes, ievēro godīgas sadarbības principus un cieņpilnu attieksmi, attīstot ieradumu sadarboties. (Tikumi – atbildība, solidaritāte; vērtība – cilvēka cieņa)
- Ieklausās atšķirīgā viedoklī, iecietīgi un argumentēti pamato savus uzskatus, kontrolē savu uzvedību. (Tikumi – savaldība, tolerance; vērtība – cilvēka cieņa)
- Uzklauša un iedziļinās dažādos viedokļos, iecietīgi uzklauša un respektē atšķirīgus uzskatus. (Tikumi – tolerance, savaldība; vērtība – cilvēka cieņa)
- Formulē un novērtē personīgās izaugsmes mērķus, attīsta ieradumu identificēt un uzturēt savas spēcīgās iemaņas, kā arī apzināt un attīstīt pilnveidojamās prasmes. (Tikumi – centība, godīgums; vērtība – darba tikums)
- Apzinās veselīga dzīvesveida un apkārtējās vides saglabāšanas nozīmi savas dzīves kvalitātes uzturēšanā, attīstot ieradumu paredzēt savas izvēles un rīcības sekas. (Tikumi – atbildība, gudrība; vērtība – daba)

5. pielikums

Mācību satura apguvei izmantojamie mācību līdzekļi un resursi

Izmantošanas nolūks	Mācību līdzekļu veids	Mācību līdzekļu nosaukums
Mācību stundu sagatavošanai un demonstrējumiem	Metodiskie materiāli	Kompetenču pieeja mācību saturā https://www.skola2030.lv/lv , enciklopēdijas, vārdnīcas, mācību grāmatas, aizsardzības nozares sagatavotie un izdotie materiāli (reglamenti, noteikumi u. c.), Jaunsardzes centra sagatavotie mācību līdzekļi Rubana, I.M., <i>Mācīties darot.</i> – Rīga: RaKa, 2004.
	Darba piederumi	Daudzveidīgi kancelejas piederumi (papīrs, līmlapiņas, flomāsteri u. c.)
	Uzskates materiāli	Videofilmas, attēli, Jaunsardzes centra sagatavotie uzskates līdzekļi (plakāti, prezentācijas u. c.), filmas skolās https://www.filmas.lv/filmas-skolas/
	Informācijas un komunikāciju tehnoloģijas	Portatīvais dators ar interneta pieslēgumu, printeris, mobilais telefons ar pieslēgumu
Skolēniem darbam (individuālajam, pāru, grupu)	Mācību materiāli	Aizsardzības nozares sagatavotie un izdotie materiāli (reglamenti, noteikumi u. c.) Jaunsardzes centra sagatavotie mācību materiāli (atgādnēs u. c.) LĢIA karšu pārlūks https://kartes.lgia.gov.lv/karte/
	Darba piederumi	Daudzveidīgi kancelejas piederumi (papīrs, līmlapiņas, flomāsteri u. c.)
	Iekārtas	Dators vai planšetdators
	Ekipējums (nodrošina Jaunsardzes centrs)	Aizsargbrilles, kartes (dažādas), maskēšanās krēms, pierakstu bločiņš, pirmās palīdzības pakete, rakstāmpiederumi, spogulis
Skolēniem informācijas ieguvei	Drukātie materiāli	Enciklopēdijas, mācību grāmatas, periodika
	Elektroniskie izziņas avoti	Portāls par aizsardzību un drošību sargs.lv : https://www.sargs.lv/lv Aizsardzības ministrijas mājas lapa: https://www.mod.gov.lv/ Jaunsardzes centra mājaslapa: https://jc.gov.lv/lv Nacionālo bruņoto spēku mājaslapa: https://www.mil.lv/ Valsts institūciju mājaslapas: https://www.saeima.lv/ , https://mk.gov.lv/ , https://www.president.lv/ , https://likumi.lv/ , https://www.li.lv/ , u. c. Informācijas tehnoloģiju un drošības incidentu novēršanas institūcija: https://cert.lv/lv Latvijas nevalstisko organizāciju mājaslapas: https://nvo.lv/lv/ Starptautiskie drošības pētījumu centri: https://www.rand.org/ , https://jamestown.org/ , https://www.cepa.org/ , u. c.

		Starptautisko organizāciju mājaslapas: https://www.nato.int/ , https://europa.eu/ , https://www.osce.org/ , https://www.stratcomcoe.org/ , https://www.icrc.org/ , u. c.
Mācību vide	Telpās	Mācību klase Sporta zāle vai fiziskām aktivitātēm pielāgotas telpas atbilstoši skolēnu drošībai
	Ārā	Āra fizisko aktivitāšu zonas un laukumi ierindas prasmēm, vadības uzdevumiem Mācību laukumi apvidū (skolas apkārtējā vide, parks, pļava, dažāda biežuma mežs u. c.) lauka kaujas iemaņām, orientēšanās trasēm, šaušanai ar pneimatiku
Piederumi, iekārtas, ierīces mācību vides nodrošināšanai	Telpās	Dators un projektoris, interneta pieslēgums, apskaņošanas sistēma, printeris, kopētājs, tāfele, individuālajam un grupu darbam piemērotas mēbeles
	Ārā (nodrošina Jaunsardzes centrs)	Atkritumu maisi, dažādi mērķu silueti (arī statīvi un paliktņi), konusi, lāpsta, marķējamā lenta, mērķi piešaudei, mērķi šaušanai, mērķu aizlīmējamie, smilšu maisi
	Kolektīvais ekipējums (nodrošina Jaunsardzes centrs)	Blašķe, blašķes soma, binoklis, ēdamrīku komplekts, guļammaiss, higiēnas piederumi, ieroča G-36 makets, katliņš, kompass, krūzīte, ķivere (ar pārvalku), lauka formas cepure, lāpstiņa (sapieru), lodītes (pneimatikai), mācību ierocis G-36, mitrās salvetes, mugursoma, nazis, paklājiņš, pneimatiskais ierocis, rācija, savilcējgumijas, sejas krēms, soma magazīnām, soma piederumu, svilpe, tālmērs (lāzera), teltene (pončo), uzkabes josta ar plecu siksnu, ūdensnecaurīdīgās drēbes, vestes, zābaki,
Drošības aprīkojums		Medicīnas soma, nestuves

6. pielikums

Specializētā kursā programmā lietotie saīsinājumi

AM – Aizsardzības ministrija

ES – Eiropas Savienība

IAL – Ieroču aprites likums

IS – Instruktoru skola

JC – Jaunsardzes centrs

LKI – lauka kaujas iemaņas

MDL – Militārā dienesta likums

MGRS – militārā koordinātu sistēma (*Military Grid Reference System*)

MK – Ministru kabinets

MTL – materiāltehniskie līdzekļi

MVP – Mācību vadības pavēlniecība

NAA – Nacionālā aizsardzības akadēmija

NATO – Ziemeļatlantijas līguma organizācija

NBS – Nacionālie bruņotie spēki

NDL – Nacionālās drošības likums

PŠP – precīzas šaušanas pamatprincipi

VAK – Valsts aizsardzības koncepcija

VAM – Valsts aizsardzības mācība

ZS – Zemessardze



**VALSTS
AIZSARDZĪBAS
MĀCĪBA**



Aizsardzības ministrija



Jaunsardzes centrs



Valsts izglītības satura centrs